

İstanbul Hukuk Mecmuası

Başvuru: 17.04.2023
Revizyon Talebi: 19.04.2023
Son Revizyon Tarihi: 04.09.2023
Kabul: 27.09.2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda İddia Pazarlığı Kurumu

Ali Emrah Bozbayındır^{ID}

Öz

İddia pazarlığı kurumu, Alman Ceza Muhakemesi Hukuku'nun son otuz yıldaki en tartışmalı konularının başında gelmektedir. Almanya Federal Cumhuriyeti'nde iddia pazarlığı kurumu, ilk önce gizli bir uygulama olarak hâkim, sanık, müdafî ve savcı arasında gerçekleştirilen, ceza muhakemesinin neticelendirilmesi amacıyla hizmet eden bir muhakeme usulü olarak ortaya çıkmıştır. Alman Federal Yüksek Mahkemesi, mevzuatta düzenlenmemiş olmasına rağmen kurumu bazı çekincelerle de olsa kabul etmiş ve uygulamada dikkat edilmesi gereken hususlara ilişkin kıstasları tayin etmiştir. Nihayet, 2009 yılına gelindiğinde Alman Federal Yüksek Mahkemesi'nin talepleri neticesinde kanun koyucu, İddia Pazarlığına İlişkin Kanunla (*Verständigungsgesetz*) Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nu tadil etmiş ve bu değişiklik 1877 yılından beri yürürlükte olan Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun tarihindeki en önemli değişikliklerden biri olarak değerlendirilmiştir. Alman iddia pazarlığı modeli hâkimin başat rol oynadığı olduğu bir usul olup, sanığın mahkemede suçunu ikrarı (*Geständnis*) karşılığında, mahkeme üzerinde anlaşılan cezanın üzerinde bir ceza vermeme sözü vermektedir. Buna ilave olarak, savcılık bu anlaşmayı veto yetkisini haizdir. Bu nedenle kurumun, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun maddi gerçeğin araştırılması gibi temel ilkeleriyle uyumlu olup olmadığı münakaşalıdır. Alman Anayasa Mahkemesi ise 2013 yılında verdiği kararında, iddia pazarlığına ilişkin kanunun Anayasa'ya uygun olduğuna karar vermiş; ancak ceza muhakemesinin temel ilkelerini ve adil yargılanma hakkını vurgulamıştır. Mahkeme ayrıca, şeffaflık ve tutanağa geçirme konularında kanuna nazaran daha sıkı kıstaslar tayin etmiştir. 2020 yılında gerçekleştirilen bir ampirik çalışmaya göre ise resmi iddia pazarlığının uygulaması, Anayasa Mahkemesi'nin 2013 tarihli kararından bu tarafa düşüş göstermiştir. Makalede, Alman iddia pazarlığı tartışmasının temel konuları ve meselelerinin, konu hakkındaki ampirik çalışmaları da dikkate almak suretiyle tarih ve öğretî zaviyesinden tahlil edilmektedir.

Anahtar Kelimeler

İddia pazarlığı, ikrar, maddi gerçeğin araştırılması ilkesi, Alman Anayasa Mahkemesi, ceza muhakemesi hukuku reformu

Plea-Bargaining in German Criminal Procedure Law

Abstract

Plea-bargaining has been the most controversial issue for German criminal jurisprudence for the last thirty years. The German version of plea-bargaining first emerged as a clandestine mode of adjudication between the judge, defense counsel, and prosecutor. The Federal Court approved this practice and formulated guidelines for it. Acting upon open calls from the Federal Court for legislation regarding bargaining, the legislature amended the Code of Criminal Procedure (CCP) in 2009. The CCP has remained in force since 1877 and its 2009 amendment is deemed one of the most significant changes in its history. The German plea-bargaining process is judge-dominated: the defendant agrees to confess to the charges, and in return, the court assures that it will not exceed an agreed-upon sentence. The public prosecutor holds the right to veto such agreements. Unsurprisingly, plea-bargaining is thus in tension with the traditional principles of the CCP, for instance, the tenet of material truth. In a 2013 judgment, the German Constitutional Court upheld the 2009 legislation; however, it emphasized the traditional principles and fair trial. The Court also stipulated stricter rules pertaining to transparency and documentation than was envisaged in the 2009 legislation. An empirical study in 2020 reported a decline in the formal practice of plea-bargaining since the 2013 judgment by the Court. The present article adopts a historical and doctrinal perspective to offer an analysis of the major themes and issues related to the German plea-bargaining debate, taking due note of recent empirical research on the subject.

Keywords

Plea-bargaining, Confession, the principle of seeking material truth, German Constitutional Court, Reform of the criminal procedure

* Sorumlu Yazar: Ali Emrah Bozbayındır (Doç. Dr), Boğaziçi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: ali.bozbayindir@boun.edu.tr ORCID: 0000-0002-0942-0680

Atf: Bozbayındır AE, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda İddia Pazarlığı Kurumu" (2023) 81(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 457. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2023.81.2.0006>

Extended Summary

Trial-avoidance procedures have functioned significantly in varying scopes and degrees in diverse criminal justice systems in common law and civil law countries, particularly over the last three decades. Among such practices, plea-bargaining and its functional equivalents have expanded across the globe. Plea-bargaining shakes the foundations of traditional criminal trials more than any other form of accelerated adjudication. Conventionally, criminal trials aim to establish the material truth through comprehensive inquiries into facts. Yet, recourse to plea-bargaining or institutes that share its fundamental principle of *du ut des* continues to expand. The substance of such bargains generally entails an exchange of confession or admission of the procedure for a more lenient punishment.

The particularities of such procedures are apparently based on the principle of consensus or consent between the parties and differ significantly among jurisdictions. However, a common element unites all variants: the defendant waives the right to a traditional trial and receives a more lenient sentence in return. Such a seemingly appealing exchange would reduce case backlogs and help the judiciary if the inherent inequality of the negotiating parties is disregarded. Dispensing with truth also generally implies a lenient punishment for the guilty but a harsh adjudication for innocent individuals or offenders who could have availed of the opportunity at their trials to tender valid justifications or excuses for their criminal acts. Unsurprisingly, therefore, generations of lawyers have voiced their disagreement with the ascent of plea-bargaining comparatively or in the context of a particular jurisdiction.

The present study examines the roots and current state of the German version of plea-bargaining (*Verständigung*). This practice allows defense counsel to negotiate with a judge so that the defendant can confess to an offense cited in the indictment in exchange for a more lenient sentence than would be meted if the defendant were to contest the charge in a traditional contested trial. The prosecutor holds the right to veto such an agreement. Specifically, the defendant undertakes to confess the cited charges in court, and the court assures in return that it will not exceed an agreed-upon sentence. In the German model, the judge initiates the plea-bargaining procedures, not the prosecutor. Germany is unique in Europe in the implementation of this model of judicial plea-bargaining. The present study begins with a brief overview of the core principles of the 1877 German Criminal Procedural Code. The basic structure of the Code has remained intact despite numerous subsequent amendments. The Code is founded on the principle of immediacy and the notion of the search for truth at a public trial. Indeed, according to para 244 sec. 2 of the Code, the court is charged with ascertaining that all evidence required to discover the truth about a case is produced at trial. The court calls and interrogates witnesses and experts and introduces documentary and real evidence. The German criminal justice system

was once dubbed a framework without plea-bargaining because of its dedication to truth in adjudication. Yet, the German version of plea-bargaining developed from the grassroots since the mid-1970s. It was initially shaped by the judiciary as a clandestine practice unknown to legal scholarship. This practice was first illuminated at the beginning of the 1980s. Since then, it indubitably remains the most contested issue of German criminal procedure jurisprudence because the institute of bargaining shakes the fundamental tenets of the German criminal procedural model.

Nevertheless, the negotiation of criminal judgments between the court and the parties was acknowledged under specific rules in the jurisprudence of the Federal Court of Germany. Subsequently, the German legislature authorized such negotiations by passing an amendment to the Criminal Procedure Code in 2009. The new provisions of the Code systemized the existing jurisprudence to a great extent and were upheld by the German Constitutional Court in 2013. The Court's decision attempted to regulate and delimit the practice of bargaining through a set of criteria pertaining principally to rules concerning the transparency and documentation of proceedings. Remarkably, a recent empirical study revealed a decline in the practice of plea-bargaining as enshrined in the Code since the 2013 judgment of the Constitutional Court. Thus, the present study probes into the reasons for ongoing informal negotiations conducted outside the ambit of the codified procedures of plea-bargaining stipulated in the Criminal Procedure Code.

Overall, the current article sequentially discusses the roots of German plea-bargaining, the scope of the current legislation, doctrinal debates surrounding the institute, the 2013 judgment of the Constitutional Court, the most recent empirical studies regarding formal and informal bargaining practices, and future probabilities.

Giriş

İddia pazarlığı kurumu, Alman ceza muhakemesi hukuku öğretisinin, son otuz yıldaki en münakaşalı konusudur. Kurumun farklı görünüm biçimleri de olsa, dar anlamda iddia pazarlığı kurumunun esasları büyük ölçüde, 2009 tarihli İddia Pazarlığı Kanunu ile Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'na ("CMK") eklenmiş olan m 257c hükmüdür¹. İddia pazarlığının, ceza muhakemesi hukukunun temel ilkeleriyle derin bir tezatlık içinde olduğu düşüncesinin yanı sıra uygulama tarafından geliştirilmiş olması ve uygulamacının bu nevi pazarlık usullerine yoğun bir şekilde müracaat ediyor olması, meselenin öğretinin en tartışmalı konularından biri haline gelmesinde başlıca nedenler arasında yer almaktadır.² CMK m 257c hükmüyle birlikte, yargı tarafından kanuni bir zemini olmaksızın tüm itirazlara rağmen otuz yıldan fazla bir süredir tatbik edilen bir usulün, deyim yerindeyse normatif neticesidir. İddia pazarlığı, kanundaki ifadeyle "mahkeme ile muhakeme sùjeleri arasında anlaşma" (*Verständigung*), tarafların hüküm üzerinde mutabakata varmalarını merkeze alan bir kurumdur.³ İddia pazarlığı çerçevesinde, sanığın ikrarı mukabilinde delillerin tartışılması aşamasının atlanması suretiyle, yargılama süresi önemli ölçüde kısalmakta, bunun karşılığında da cezada indirim yapılmaktadır.⁴ Alman ceza muhakemesi hukukunda iddia pazarlığı kurumu, nevi şahsına münhasır (*sui generis*) bir muhakeme usulü olarak tasvir edilmektedir.⁵

Kanuni düzenleme yapıncaya değin, gayri resmi şekilde yürütölen pazarlıkları yasal zemine kavuşturan 2009 kanunu, 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki en büyük değışikliklerden biri olarak görölmektedir.⁶ Alman modelinde pazarlık usulünün esasını, sanığın ikrarı karşılığında, mahkemenin ceza indirimi ve hükmedeceği cezayı noktasal olarak açıklaması yasak olsa da görece somutlaştırılmış bir ceza aralığını teklif etmesi teşkil etmektedir.⁷ Bu noktada, Alman ceza muhakemesi hukukunda pazarlık veya müzakere usulünün yalnızca kovuşturma

¹ Bertram Schmitt, in *Meyer-Goßner ve Schmitt Strafprozessordnung*, ed. Bertram Schmitt ve Marcus Köhler, (65. Baskı, C.H. Beck 2022) § 257c StPO kn 1.

² Luis Greco, 'Fortgeleiteter Schmerz- Überlegungen zum Verhältnis von Prozessabsprache, Wahrheitsermittlung und Prozessstruktur', *Goldammer's Archiv für Strafrecht* (2016) 1-15, 1.

³ Krşl. Thomas Weigend, 'Verständigung in der Strafprozessordnung - auf dem Weg zu einem neuen Verfahrensmodell', in *Festschrift für Manfred Maiwald zum 75. Geburtstag*, (Hrsg.) René Bloy, Martin Böse, Thomas Hillenkamp, Carsten Momsen und Peter Rackow (Duncker & Humblot, 2010) 829-848, 829; Volker Krey ve Manfred Heinrich, *Deutsches Strafverfahrensrecht* (2. Baskı, Verlag W. Kohlhammer 2019) kn 1505; Werner Beulke ve Sabine Swoboda, *Strafprozessrecht* (16. Baskı, C.F. Müller 2022) 594; Claus Roxin ve Bernd Schünemann, *Strafverfahrensrecht* (30. Baskı, C. H. Beck 2022) 400.

⁴ Gerhard Fezer, 'Inquisitionsprozess ohne Ende? – Zur Struktur des neuen Verständigungsgesetzes-' *Neue Zeitschrift für Strafrecht* (2010), 177-185, 179.

⁵ Matthias Jahn, 'Verständigung in der Hauptverhandlung', in *Handbuch des Strafrechts*, (Hrsg.) Eric Hilgendorf, Hans Kudlich ve Brian Valerius (Cilt 8, C. F. Müller 2022) 847-933, 851.

⁶ Fezer (n 4) 177, 182; Arndt Sinn, 'Vom Deal zur Verständigung', in *Praxishandbuch zur Verständigung im Strafverfahren*, (Hrsg.) Arndt Sinn ve Christian Schöbbling (Springer, Berlin 2017) 1-17, 1; Roxin ve Schünemann (n 3) 401; Alexander Ignor ve Kilian Wegner, '§ 257c StPO', in *Strafprozessordnung Kommentar*, (Hrsg.) Helmut Satzger ve Wilhelm Schluckebier (5. Baskı, Wolters Kluwer, Köln 2023) kn 1.

⁷ Friedrich-Christian Schroeder ve Torsten Verrel, *Strafprozessrecht* (7. Baskı, C.H. Beck, München 2017) 139; Uwe Murmann, *Prüfungswissen Strafprozessrecht* (5. Baskı, C. H. Beck, München 2022) 124; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 594.

safhasıyla sınırlı olmadığı vurgulanmalıdır. Soruşturma aşamasında savcılık ve şüpheli (ve varsa müdafî) arasında gerçekleşmektedir. Bu müzakerelerin neticesinde genellikle, şüphelinin hazineye bir miktar para ödemesi gibi bir belli yükümlülüklerin yerine getirilmesi halinde savcılık tarafından düşme kararı verilmesine imkân tanıyan, CMK m 153a uygulanmaktadır.⁸ Bu çerçevede, soruşturma aşamasında tatbik edilen bir başka kurum da savcılığın ceza karnamesidir. Keza, iddianamenin kabulü safhasında da mahkeme ile muhakemenin diğer süjeleri arasında halktan yargıçların katılımı olmaksızın, sanığın ikrara hazır olup olmadığı, ikrar söz konusu olmadığı takdirde yargılamanın ne kadar süreceği ve sanığın alabileceği ceza hakkında müzakereler (*plea negotiations*) gerçekleşebilmektedir. Çalışma konumuzu teşkil eden iddia pazarlığının kovuşturma aşamasında tatbik edilebilen, hakimin riyasetinde yürütülen müstakil bir kurum olup, diğer kurumlardan farklı olarak kapsamına giren suçlar bakımından bir sınırlama öngörülmemiştir.⁹ İddia pazarlığı neticesinde husule gelen bir anlaşma, umumiyetle delillerin ortaya konulması usulünün önemli ölçüde kısalması ve buna bağlı olarak tüm yargılama safahatının kısalmasıyla neticelenmektedir. Hüküm üzerinde uzlaşmak suretiyle taraflar sadece muhakemenin durumu ve şartları üzerinde anlaşmaya varmamakta, aynı zamanda hatırı sayılır bir bağlayıcılıkla muhakemenin sonucu üzerinde de mutabakata varmaktadır. Bu şekilde hüküm üzerinde pazarlık ve anlaşma, muhakemenin belli safhalarının yerini almakta ve özellikle delillerin toplanması aşaması önemli ölçüde kıalmakta veya bu aşamadan tamamıyla sarfinazar edilmektedir.¹⁰

Bu nedenlerle iddia pazarlığı kurumu, Alman ceza muhakemesi hukukunun yapısal unsurları ve temel ilkelerini etkileyen bir nitelik taşıması nedeniyle, bu husustaki tatbikat gün yüzüne çıktığından beri hararetli münakaşalara konu olmaktadır. İddia pazarlığı kurumu etrafındaki tartışmaların anlaşılması bakımından, çalışmamız kapsamında öncelikle, kurumu karşılamak için kullanılan kavramları ve zaman içinde tercih edilen bazıları menfî bir muhtevayı haiz kavramların izah edilmesi gereklidir (I.). Bu konudaki izahları takiben, kuruma ilişkin teorik tartışmaların zeminini teşkil etmek üzere öncelikle, 1877 Alman İmparatorluk Ceza Muhakemesi Kanunu'nun kabul ettiği sistem ve bu sisteme egemen olan ilkelerin ana hatlarıyla izah edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle, tahkik sisteminin temel gayesi niteliğindeki maddî gerçeğin araştırılması ve ıslah edilmiş tahkik sistemi kapsamında maddî gerçeğe ulaşılmasında duruşmaya yüklenen anlam üzerinde durulmalıdır. Bu

⁸ Henning Radtke, 'Die Entwicklung der Absprachen im Strafverfahren', in *300 Jahre Oberlandesgericht Celle, Festschrift zum 300jährigen Jubiläum am 14. Oktober 2011*, (Hrsg.) Peter Götz von Olenhusen, (Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2011) 515-536, 516; Tonio Walter, *Strafprozessrecht* (Mohr Siebeck, Tübingen, 2020) 18-19; Wolfgang Joecks ve Christian Jäger, *Strafprozessordnung Studienkommentar* (5. Baskı, C. H. Beck, München 2022) 35.

⁹ Klaus Volk ve Armin Engländer, *Grundkurs StPO* (9. Baskı, C.H. Beck, München 2018) 281; Roxin ve Schünemann (n 3) 401.

¹⁰ Hennig Rosenau, 'Plea bargaining in deutschen Strafgerichtssälen: Die Rechtsvergleichung als Auslegungshilfe am Beispiel der Absprachen im Strafverfahren betrachtet' in *Strafrechtswissenschaft als Analyse und Konstruktion, Festschrift für Ingeborg Puppe zum 70. Geburtstag* (Duncker & Humblot, Berlin 2011) 1597-1628, 1601.

hususla, bilhassa İmparatorluk Kanunu sisteminin uzun süre ihtiyaca cevap verdiği yolundaki görüşle, iddia pazarlığının bir nevi Ortak Hukuk Dönemi tahkik sistemine rücu edilmesi şeklinde yorumlayan öğretici görüşleri üzerinde durulacaktır. Bu konudaki tetkikler sırasında, günümüz Alman ceza adaleti sisteminde dosya yükünün soruşturma ve kovuşturma evresi arasındaki dağılımı ile sistemdeki iddianame düzenlenme oranları ortaya konulacaktır (II). Alman ceza muhakemesi hukuku ve ceza adaletinin konumuzla ilgili başat unsurları ortaya konulduktan sonra, iddia pazarlığı kurumuna ilişkin uygulama ve mevzuatın gelişim seyri ve kurumun ortaya çıkışını izah eden görüşler ele alınacaktır (III). Kurum hakkındaki tenkitleri veya kuruma taraftar olan öğretici görüşlerinin (V.) anlaşılabilmesi bakımından, öncelikle başta CMK. 257c olmak üzere, Alman kanununun birçok hükmüne serpiştirilen iddia pazarlığına ilişkin meri mevzuat ve uygulama, konuya ilişkin güncel literatür ışığında mümkün olduğunca kapsamlı bir şekilde irdelenecektir (IV.). Çalışmamızın kuruma ilişkin güncel tartışmaları ve yeni gelişim safhalarının ortaya konulması ve değerlendirilmesi amacı doğrultusunda, iddia pazarlığına ilişkin son yıllardaki gelişmeler iki ayrı başlık altında değerlendirilecektir. Bunlardan ilki, Alman Anayasa Mahkemesi'nin iddia pazarlığı kurumunu düzenleyen yasanın anayasaya uygunluğunu değerlendirdiği 2013 tarihli kararıdır (VI). Bu kararda üzerinde durulan temel meseleler, karara ilişkin öğretici görüşleriyle birlikte değerlendirildikten sonra, kararın mevcut tatbikatta en azından kuruma ilişkin yasal düzenlemeye ilişkin uygulamanın gerilemesindeki etkileri tartışılacaktır. Bu kapsamda özellikle, iddia pazarlığı hakkında 2020 yılında yayınlanan son derece kapsamlı teorik ve ampirik yöntemlerin bir arada uygulandığı bir araştırmadan hareketle, özelde iddia pazarlığı, genelde ise Alman ceza muhakemesi hukukunun geleceğine dair görüşler tetkik edilecektir (VII).

I. Kavram

Alman ceza muhakemesi hukukunda, muhakeme sùjeleri arasındaki müzakere ve pazarlıkla yargılamanın sona erdirilmesi, mevzuatta bir düzenleme olmadan uygulama şekillendiğinden, kurumu ifade etmek için öteden beri farklı kavramlar kullanılmıştır. Kurum ortaya çıktığı dönemden bu yana en sık kullanılan kavramın, kelime anlamı müzakere veya anlaşma olarak tercüme edilebilecek olan “*Absprache*” veya “*Urteilabsprachen*” terimidir.¹¹ Buna karşılık, bu kelimelerin kavramsal karşılığının iddia veya ikrar pazarlığı olarak ifade edilmesi daha yerinde olacaktır. Günümüzde anlaşma kavramı, bir üst kavram niteliğini kazanmış olup hem resmi hem gayri resmi müzakereleri kapsamaktadır. Bu kavram, muhakemenin yürüyüşü ve neticesi hakkında sanığın belli bir muhakeme işleminde bulunması karşılığında, savcı veya mahkemenin bir muhakeme işleminde bulunması hususunda mutabakata, uzlaşmaya

¹¹ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 851.

varılması muhtevasını haizdir.¹² Çalışmada, muhakemeyi sona erdiren mahkeme kararı üzerinde anlaşma (*Urteilsabsprache*) üzerinde durulacaktır. Burada karşılıklı esasına dayanan bir anlaşma hatta sözleşme benzeri bir hukuki ilişki söz konusudur.¹³ Gerçekten, iddia pazarlığının Alman hukukundaki görünüm biçimlerinin de temelini bir mübadele teşkil etmektedir. Mübadelenin konusu ise sanığın ikrarı sayesinde mahkemenin zamandan tasarrufu mukabilinde, cezasının hafifletilmesidir.¹⁴ Buna karşılık, kuruma ilişkin kanuni adlandırmada bu sözleşme benzeri bağlayıcı nitelikte olduğu intibasını uyandırmamak için uzlaşma ve pazarlık yerine bir mesele üzerinde hem fikir olma manasına gelebilecek daha yumuşak ve müphem bir muhtevayı haiz bir tabir olan, muhakeme ve muhakeme sùjeleri arasında anlaşma manasında kullanılan “*Verständigung*” tercih edilmiştir.¹⁵

Anlaşma terimi günümüzde hem CMK m 257c’deki kurumu hem de Ceza Muhakemesi Kanunu’nda sayılan şartları taşımayan gayrı resmi anlaşmaları da ifade etmek üzere kullanılmaktadır.¹⁶ Buna karşılık, bu nevi müzakere ve pazarlık ihtiva eden kurumlara karşı menfi yaklaşımın bir sonucu olarak, değer yüklü, pejoratif bir terim olan, pazarlık anlamına gelen ve gayrı resmi hüküm üzerinde uzlaşmak suretiyle anlaşmalarını ifade etmek üzere “*Deal*” terimi de yaygın bir şekilde kullanılmıştır.¹⁷ Bu kuruma karşı olan menfi tutumu vurgulamak için kullanılan “*Deal*” terimi eleştirilirken; bu eleştirileri vurgulamak için kimi zaman hakimler, siyah cübbeli müzakereciler ve kuruma ilişkin uygulama adaletle ticaret olarak tavsif edilmiştir.¹⁸

2009 yılındaki kanuni düzenlemede ise esasen uzlaşma olarak da çevrilebilecek; ancak ülkemizdeki uzlaşma kurumuyla karıştırılması ihtimaline binaen, “mahkeme ile muhakeme sùjeleri arasında anlaşma veya uzlaşma”¹⁹ veya “hüküm anlaşması”²⁰ şeklinde ifade edilebilecek olan “*Verständigung*” kavramı tercih edilmiştir. Kanun koyucunun bu tercihinde, “*Deal*” ve “*Absprache*” kavramlarının menfi çağrışımları etkili olmuş; üçüncü ve daha nötr bir manayı muhtevi “*Verständigung*” kavramı tercih edilmiştir.²¹ Günümüzde kanundaki şartları taşıyarak gerçekleştirilen

¹² Radtke (n 8) 516.

¹³ Roxin ve Schünemann (n 3) 401; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 866; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 2.

¹⁴ Carl-Friedrich Stuckenberg, in: Löwe/Rosenberg, § 257c StPO (Cilt 7 §§ 256-295, 27. Baskı, De Gruyter) kn 10.

¹⁵ ibid kn 25.

¹⁶ Karsten Altenhain, Matthias Jahn ve Jörg Kinzig, *Die Praxis der Verständigung im Strafprozess* (Nomos, Baden-Baden 2020) 539; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 2.

¹⁷ Urs Kindhäuser ve Kay H. Schumann, *Strafprozessrecht* (6. Baskı, Nomos, Baden-Baden 2022) 243; Meyer-Goßner ve Schmitt § 257c StPO (n 1) kn 4; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 2; Murmann (n 7) 124.

¹⁸ Bu farklı adlandırmalar hakkında bkz Kindhäuser ve Schumann (n 17) 243; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 851; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 594.

¹⁹ Feridun Yenisey, ‘Ceza Muhakemesi Sùjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu’ *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, Yıl 2013, Cilt 19, Sayı 2, 453-469, 465.

²⁰ Meral Kıcı Şahin, ‘Yargılamayı Hızlandıran bir Model Olarak Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Hüküm Anlaşması (§ 257c StPO)’, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl 2020, Cilt 1, 303-320, 304.

²¹ Sinn (n 6) 1, 2.

müzakere ve pazarlıklar neticesinde varılan iddia pazarlığına, resmi iddia pazarlığı (*formelle Verständigung*) ve CMK’da öngörülen şartları taşımadan gerçekleştirilen anlaşmalara ise gayri resmi iddia pazarlığı (*informelle Verständigung*) denilmektedir. Kanunda tercih edilen “*Verständigung*” terimi, düzenlenen konunun ağırlığını deyim yerindeyse hafifletmekte ve bazı müelliflerce dil bilgisi bakımından hatalı bulunmaktadır.²² Kurum, kanuni bir tanıma kavuşturulmadığından, belirsiz bir hukuk kavramı olarak tavsif edilmektedir. Bu hususta özellikle, kanuna aykırı anlaşmaların (*illegale Absprachen*) da iddia pazarlığı olarak adlandırılıp adlandırılmayacakları da öğretide münakaşalıdır.²³ Bununla birlikte, kavram CMK 257c f 1 hükmünden hareketle, muhakemenin sülhlerinin mutabakatı esasına dayanan ve hem muhakemenin yürüyüşü hem de neticesi üzerinde anlaşmayı mümkün kılan bir kurum hüviyetindedir. Gerek kanunun lafzı gerekse de iddia pazarlığının mahkeme üzerindeki bağlayıcı etkisinden hareketle kurum, kanunda sayılan konular üzerinde mahkeme ve sanık arasında karşılıklı alışveriş ilişkisinin savcılığın onayı suretiyle gerçekleştiği bir tür bağlayıcı anlaşma olarak tanımlanmaktadır.²⁴ Bu nedenle, yalnızca taraflardan kendisini anlaşmayla bağlı gördüğü yolundaki beyanı, hukuki anlamda bir iddia pazarlığı neticesinde husule gelen bir anlaşma olarak tavsif edilemeyecektir. Keza hukuki bağlayıcılık tesis etme iradesi ihtiva etmeyen, tek taraflı mahkemenin organizasyonuna ve iddia pazarlığına hazırlık mahiyeti niteliğindeki beyanlar da iddia pazarlığı kavramının kapsamı dışındadır.²⁵ Bununla birlikte, CMK 257b hükmünde düzenlenmiş olan duruşma sırasında mahkemenin içinde bulunduğu durumun değerlendirilmesi sırasında gerçekleşen iddia pazarlığı hazırlığı mahiyetindeki müzakerelerle, CMK m 257c’de hüküm üzerinde bir anlaşmanın husule gelmesi sonucunu doğuran pazarlık arasında kesin bir sınır çizmenin mümkün olmadığı ifade edilmelidir.²⁶

Çalışma başlığında tercih ettiğimiz terim, Alman öğretisinde de Alman iddia pazarlığı (*plea bargaining*) kurumunun, mukayeseli ceza muhakemesi hukukunda işlevsel karşılığını ifade etmek üzere kullanılmaktadır.²⁷ Gerçekten, kurumun özünü en iyi yansıtan kavramlardan biri olan iddia pazarlığı, yasal düzenlemeye atıf yapıldığında kullanılacak olan iddia pazarlığını da ihtiva eden; ancak gayri resmi iddia pazarlıklarını da ihtiva eden bir üst kavram hüviyetindedir. Alman ceza muhakemesi hukukunda, bu kurumun ilk olarak yine İngilizce kökenli bir kelime olan, sonraları Almancaya girmiş olan “*Deal*” ifadesiyle ile karşılanması ise kurumun ilk çıktığı zamanlarda Anglo-sakson “*plea bargaining*” kavramının Almanya’da bilinmiyor olmasıyla izah

²² Schroeder ve Verrel (n 7) 139.

²³ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 17.

²⁴ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 866.

²⁵ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 866, 867.

²⁶ ibid 867.

²⁷ Konuyu mukayeseli ceza muhakemesi hukuku metodolojisi çerçevesinde ele alan bir çalışma için bkz Rosenau, “*Plea Bargaining*” (n 10) 1603 vd.

edilmektedir.²⁸ Buna ilave olarak, öğretilerde Alman ceza muhakemesindeki kurumun, gerçek anlamda bir pazarlık (*echtes bargaining*) olduğu ifade edilmektedir. Zira, Alman örneğinde de ceza indirimi karşılığında sanığın iddianamedeki suçu ikrarı şeklinde tezahür eden bir alışveriş söz konusudur. Keza Anglo-sakson Hukukunda her zaman itiraf anlamına gelmeyen, davanın sonuçlandırılması sonucunu doğuran usuli bir işlem niteliğindeki ve Kıta Avrupası'nda bir delil niteliğindeki ikrardan (*Geständnis*) farklı olarak, daha çok medeni usul hukukundaki davanın kabulüne (*Anerkennntnis*) benzeyen “*guilty plea*” kurumuyla, iddia pazarlığı kapsamındaki ikrarın uygulamada benzer bir işlev üstlendiği müşahade edilmektedir.²⁹

II. 1877 Tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Öngörülen Muhakeme Sisteminin Temel Esasları

Temelleri 19. yüzyılda atılan Alman ceza muhakemesi geleneğinin ve bugün yürürlükte olan ceza muhakemesi kanununun merkezinde, Fransız karma sisteminin de hatırı sayılır izlerini taşıyan, tahkik sistemi esasına dayanan maddi gerçeğin araştırılması ilkesi yer almaktadır. Bugün yürürlükte olan Alman Ceza Muhakemesi Kanunu, Ortak Hukuk dönemi tahkik sisteminin (*Inquisitionsprozess*) noksanlıklarının giderilmesi ıslahı amacıyla hazırlanmıştır.³⁰ Bununla birlikte, bu büyük ceza muhakemesi reformu, önceki dönemin ceza muhakemesinin tamamıyla terkiyle değil, ıslahıyla sonuçlanmıştır.³¹ Bu çerçevede, 1877 tarihli Alman İmparatorluk Ceza Muhakemesi Kanunu, önceki döneme ait ilkelerle modern unsurları bünyesinde birleştiren, deyim yerindeyse büyük bir telifik niteliğindedir. Kanun bir taraftan tahkik sisteminin temel ilkesi olan maddi gerçeğin araştırılmasını muhafaza etmiş, buna ilave olarak vatandaşların temel haklarının korunmasına ilişkin liberal hukuk anlayışının ürünü olan yeni birtakım ilkeler sevk etmiştir.³² Bu modelin merkezinde ise delillerin tartışılması suretiyle, atılı suça ve sanığın kusuruna ilişkin tüm hususların vuzuha kavuşturulduğu aleni duruşma yer almaktadır. Kabaca bu temel sütunlar üzerine inşa edilmiş Alman ceza muhakemesi sistemi, genel kabul gören görüşe göre uzun bir süre oldukça pratik, işlevsel ve zamanın şartlarına intibak eden yapısıyla temayüz etmiştir.³³ Ayrıca Kanunla, önceki dönemden farklı olarak savcılık kurumunun ihdası

²⁸ Bernd Schünemann, ‘Urteilsabsprachen im Strafverfahren oder die Rückkehr des Rechtsstaats zum Tauschhandel’ in: *Brücken bauen, Festschrift für Marcelo Sancinetti zum 70. Geburtstag*, (Hrsg.) Eric Hilgendorf, Marcelo D. Lerman ve Fernando J. Cordoba (Duncker & Humblot, Berlin 2020) 953-968, 960.

²⁹ Bernd Schünemann, ‘Zur Entstehung des deutschen ‘*plea bargaining*’, in *Festschrift für Andreas Heldrich zum 70. Geburtstag*’ (Hrsg.) Stephan Lorenz, Alexander Trunk, Horst Eidenmüller, Christiane Wendhehorst ve Johannes Adolff (C.H. Beck, München 2005) 1177-1195, 1190, 1191.

³⁰ Wolfgang Wohlers, in *Systematischer Kommentar zur Strafprozessordnung*, (Hrsg.) Jürgen Wolter (Cilt I, 5. Baskı, Carl Heymanns Verlag, Köln 2018), Einleitung kn 117, 118.

³¹ Fezer (n 4) 177.

³² Ibid 177; Thomas Weigend, ‘Neues zur Verständigung im deutschen Strafverfahren?’ in *Was wird aus der Hauptverhandlung? Quel avenir pour l’audience de jugement?* 4. Deutsch-französische Strafrechtstagung (Bonn University Press, Bonn 2014) Jocelyne Leblois-Happe /Carl-Friedrich Stuckenberg (Hrsg.), 199-219, 200, 201.

³³ Weigend, *Neues zur Verständigung*, (n 32) 200, 201.

ve soruşturmanın yürütülmesinde yetkili olması ile sanığın artık muhakemenin bir objekti değil, bilakis belli haklarla donatılmış bir süjesi haline getirilmiştir.³⁴

Elbette aradan geçen uzun zaman, kanunun bazı temel özelliklerinin değiştirilmesi ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Konumuzla da bir ölçüde irtibatlı olan bu değişikliklerin başında, katı kovuşturma mecburiyeti ilkesine dayanan İmparatorluk Kanunu'nun bu yapısının zaman içinde gittikçe savcıya oldukça geniş yetkiler tanıyan bir takdir, maslahata uygunluk yetkisi bırakması olmuştur. Keza, soruşturma hakimliğinin kaldırılarak, bu husustaki yetkilerin tamamen savcılık ve polise bırakılması da anılan kanunun orijinal yapısında yapılan değişiklikler arasında yer almaktadır.³⁵ Bu değişikliklere karşın, duruşmanın merkezi konumu muhafaza edilmiştir. Hakimın duruşmada kapsamlı bir şekilde delilleri toplaması suretiyle maddi gerçeği araştırması ve muhakemeye ilişkin tüm hususları aleniyet ilkesi çerçevesinde tartışması düşüncesi uzun süre cari olmuştur.³⁶

Bununla birlikte, günümüzde iddia pazarlığı konusunda yaşanan sorunu Alman ceza muhakemesinin, 19. Yüzyılda benimsenen yapısal unsurlara bağlayan müellifler de bulunmaktadır. Öğretide *Greco*, iddia pazarlığı kurumunun ortaya çıkışını Alman ceza muhakemesi sisteminin bozulması değil, bilakis gerçek yapısının ürünü olduğu kanaatinde. Bu nedenle müellife göre, sorun iddia pazarlığı değil, Alman ceza muhakemesinin yapısıdır.³⁷ Bir başka deyişle, müellif bugünkü sorunların temelinde, reforma tabi tutulmuş ceza muhakemesi sisteminin bizi kendisinin olduğu kanaatinde. Buna göre, pazarlığa dayalı olarak ceza muhakemesinin sona erdirilmesinin, Alman ceza muhakemesinde alternatifinin olmadığı görüşü de savunulmaktadır. Bu nedenle, ancak yapısal bir reform marifetiyle mevcut sorunların aşılabileceği görüşü savunulmaktadır.³⁸ *Greco*'ya göre, iddia pazarlığı ortak hukukun tahkik sisteminin, 19. yüzyıl reformunun ürünü ceza muhakemesi hukukundan intikamı mahiyetindedir.³⁹ Esasen anılan dönemde, gerçekleştirilen reformla Fransız tipi bir ceza muhakemesi modeline geçilmesi hedeflenmiş, önceki dönemin unsurları bilinçli olarak geride bırakılmaya çalışılmıştır.⁴⁰ Karma sistem olarak da adlandırılan Fransız sistemi (*systeme mixte*) yazılı ve büyük ölçüde gizli bir soruşturma aşaması (*instruction preparatoire*) ve bunu da sözlülük, aleniyet ve delillerin tartışılması esasına dayanan duruşma aşaması takip ediyordu. Sistemin karma olarak adlandırılmasının sebebi bu aşamaların birbirini takip etmesi olup, kavramların karma

³⁴ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 123.

³⁵ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 201.

³⁶ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 851.

³⁷ Greco (n 2) 10.

³⁸ ibid 1.

³⁹ ibid 7; benzer bir görüş için bkz Stuckenberg (n 14) § 257c kn 14, 18.

⁴⁰ Ceza muhakemesi sisteminin tarihi gelişimi ve karma sistem hakkında yakın tarihli bir çalışma bkz Mariana Sacher, *Die Hauptverhandlung als Forum der Wahrheit* (Duncker & Humblot, Berlin 2022), 28 vd.; 63 vd.; ayrıca bkz Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 121, 122.

bir şekilde kullanılması şeklinde uygulanmamıştır.⁴¹ Bu nedenle, soruşturma aşaması bakımından Ortak Hukuk dönemi tahkik sisteminin yapısal özellikleri büyük ölçüde muhafaza edilmiştir. Fransız sistemi, Alman ceza muhakemesi reformları üzerinde de tesirli olmuştur. Bu çerçevede, Fransız karma sisteminde de olduğu gibi, maddi gerçeğin hakim tarafından araştırılması ilkesi muhafaza edilmiştir. İngiliz itham sisteminin benimsenmesi yolundaki görüşlere karşın, bu sistemin Alman milletinin karakterine yabancı bir hukuk anlayışı olduğu değerlendirilmiştir. Benzer şekilde, medeni usul hukukuna benzer bir sistemin benimsenmesi yolundaki görüş de kabul görmemiştir.⁴² Bu çerçevede, 19. yüzyıl Alman Ceza Muhakemesi reformunun en önemli unsuru, sanık haklarına ilişkin birçok yeniliğin yanında, hiç şüphesiz duruşma aşamasının muhakeme safahatına eklenmesi olmuştur.⁴³ *Fezer*'in ifadesiyle, anılan dönemde yeni olan maddi gerçeğin araştırılması değil, maddi gerçeğe ulaşmasında benimsenen şekil kurallarıydı. Bu çerçevede, sözlülük ve doğrudan doğrualık ilkesine uygun bir şekilde duruşmada tespit edilecek maddi gerçeğe ulaşılması sürecine, muhakemenin diğer sükelerinin de katılması öngörülmüştür. Buna göre, yargılamanın merkezi olarak tayin edilen duruşma aşamasının temel amacı hakim tarafından, gerektiğinde resen araştıracağı sanığın leh ve aleyhine olan sözlülük ve doğrudan doğrualık ilkeleri çerçevesinde delillerin değerlendirilmesiyle maddi gerçeğin araştırılmasıdır.⁴⁴ Kanunun kabul edildiği dönemde bu yeni muhakeme sisteminin, yargının iş yükünü artırıp artırmayacağı şeklinde bir soru, anılan dönemde böyle bir sorunun olmaması nedeniyle gündeme gelmediği ifade edilmektedir.⁴⁵ Fransız sisteminin İngiliz sistemine tercih edilmesinin, konumuz bakımından önemli sonuçlarından biri de ikrarın hukuki niteliği olmuştur. Gerçekten, İngiliz ceza muhakemesinde, her zaman itiraf anlamına gelmeyen ikrar (*guilty plea*), bir usuli işlem niteliğinde olup, muhakemeyi sona erdirici etkisi bulunmaktadır. Buna karşın Alman ve Fransız sisteminde ise 19. yüzyıl reformlarıyla birlikte ikrar, yalnızca diğer birçok ispat vasıtasından biri olarak değerlendirilmiş; önceki dönemdeki, delillerin kraliçesi niteliğini kaybetmiştir.⁴⁶ Günümüze gelindiğinde, ikrarın hukuken olmasa da fiilen bu eski statüsüne kavuştuğu müşahede edilmektedir.⁴⁷ İkrarın yeniden merkezi bir konuma oturmasını sağlayan günümüz yargılama pratiğinde, gizli ve delillerin tartışılmasının söz konusu olmadığı soruşturma aşamasında elde edilen deliller neticesinde, mahkeme kararı fiilen, büyük ölçüde artık herhangi bir kontrol işlevi taşımayan iddianamenin kabulü aşamasında verilmektedir.⁴⁸ Bunun sonucu

⁴¹ Sacher (n 40) 63, 65, 73.

⁴² Fezer (n 4) 177, 178; Sacher (n 40) 69.

⁴³ Sacher (n 40) 73.

⁴⁴ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 14; Sacher (n 40) 74, 75.

⁴⁵ Fezer (n 4) 178.

⁴⁶ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 10; ayrıca bkz Christoph Zehetgruber, *Maßgebliche Aspekte des deutschen und kalifornischen Strafverfahrensrechts* (Duncker & Humblot, Berlin 2019) 407, 408.

⁴⁷ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 18.

⁴⁸ *ibid* kn 14.

olarak mahkemelerin, uygulamada büyük ölçüde dosyadaki delilleri okumakla hatta bazı hallerde yalnızca iddianamenin okunmasıyla yetindikleri ifade edilmektedir.⁴⁹

Öğretide *Greco*'ya göre ise önceki dönemden farklı olarak 19. asır Alman İmparatorluk Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü duruşma ve bu duruşmaya hakim olan sözlülük ve doğrudan doğruyalık ilkeleri daha o günlerde yargılamayı geciktiren unsurlar olmuştur. Uygulamada, esas ağırlığı soruşturma aşamasının teşkil etmesiyle birlikte ikrar pazarlığına, yani artık gizli, yazılı ve sanığı muhakemenin süjesi olarak kabul etmeyen Ortak Hukuk sistemine rücu edilmesi çok zor olmamıştır.⁵⁰ Bu muhakeme sistemi, ilk derece hakiminin soruşturma dosyasına hakim olması da sanığın neredeyse yarı hükümlü olarak duruşma salonuna girmesi ve soruşturma aşamasının kovuşturmaya önceliği olgularını kaçınılmaz olarak beraberinde getirmiştir.⁵¹ Bir başka deyişle, hakim sanığın aleyhindeki delillerle vakıf olarak duruşmaya girmesi, esasen bu deliller temelinde sanığın mahkumiyetini büyük bir ihtimalle beraberinde getirmekte ve bu durumda duruşma safhasına neden ihtiyaç duyulduğunun sorgulanmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda, hakim kararının gerekçesine katkıda bulunabilecek ikrarın varlığı da yargılamanın hızlı bir şekilde neticelendirilmesine tabiatıyla katkı sağlayacaktır. Bu tespitlerden hareketle *Greco*, bu şartlar altında iddia pazarlığının Almanya'da ortaya çıkmasının değil, neden bu kadar geç ortaya çıkmış olduğunun sorgulanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenle müellif, aşağıda kurumun ortaya çıkışına ilişkin öğretiyi görüşleri, meselenin esas sebebinin değil de iddia pazarlığının uygulanmasını tetikleyen unsurlar olarak değerlendirmektedir.⁵²

Yabana atılmaması gereken bu tahlillere rağmen, öğretilerdeki hakim görüş duruşmada delillerin aleni ve sözlü bir şekilde tartışılması modelinin, 19. yüzyıl sonunda mahkemelerin önüne gelen vakaların yargılanması bakımından son derece uygun olduğu ve ikrar pazarlığının bu sistemi bozan bir unsur olarak ortaya çıktığı şeklindedir.⁵³ Belki de bu nedenle Alman İmparatorluk Ceza Muhakemesi Kanunu kabul edildikten sonraki ilk birkaç on yıl pek bir değişikliğe uğramamıştır.⁵⁴ Bu sistemde, delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesi çerçevesinde CMK m 261'de vazedildiği üzere hakim kararını, yalnızca duruşmada edindiği kanaat temelinde kurması esastır. Bu da günümüz Alman ceza muhakemesi sisteminde gerek sanık hakkındaki kararın gerekse de cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesinin sözlü ve doğrudan doğruya aleni duruşmada delillerin tartışılması suretiyle belirlenmesi

⁴⁹ ibid kn 14.

⁵⁰ Greco (n 2) 7.

⁵¹ ibid 8, 9.

⁵² ibid 9, 10.

⁵³ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 141.

⁵⁴ ibid kn 134.

gereğini ortaya koymaktadır.⁵⁵ Kanunun kabulünü takip eden dönemde mahkemelerin önüne daha ziyade kasten öldürme, yaralama, yağma, cinsel suçlar, konutta hırsızlık ve hırsızlığın diğer görünüm biçimleri, küçük dolandırıcılıklar geliyordu. Bu nevi vakaların, mevcut deliller marifetiyle aleni duruşmada aydınlatılması kimi zaman yorucu ve vakit alıyor olsa da umumiyetle bir davanın neticelenmesi birkaç saat içinde veya en fazla birkaç duruşma alıyordu.⁵⁶ 21. yüzyıla gelindiğinde ise bu manzara önemli ölçüde değişmiş bulunmaktadır. Almanya’da ortalama vakaların yalnızca %11’i hakkında iddianame düzenlenmektedir. Ortalama yıllık 4.5 milyon vakadan savcılar yine ortalama yalnızca 500.000 vaka hakkında iddianame düzenlemektedir. Bu değişim, 19. yüzyılda çok sayıda hafif ve ispatı kolay vakanın mahkemelerin işi olmasına karşın, günümüzde bu tür vakalar kovuşturma safhasına dahi ulaşmamakta; bunlar, savcılara kamu davasını açmama konusunda takdir yetkisi tanıyan hükümler veya yazılı usulde yürütülen ceza kararnamesi marifetiyle halledilmektedir.⁵⁷ Hakkında iddianame düzenlenen vakalar ise umumiyetle kapsamlı, maddi olay ve hukuki bakımdan çetrefil niteliktedir. Alman öğretisinde sıklıkla ticari ceza davaları ve örgütlü suçlar bakımından bu zorluğa işaret edilmektedir.⁵⁸ Bunun dışında kapsamlı, gizli izleme veya gizli soruşturmacı gibi tedbirlere müracaat edilen davalar da bu kapsama girmektedir. İşte Alman İmparatorluk Ceza Muhakemesi Kanunu’nun duruşma modeli, özellikle bu iki dava tipinin yargılanması bakımından uygun görülmemektedir. Zira bu tür davalarda delil birkaç tanığın dinlenilmesinden ibaret olmayıp, genellikle çok sayıda evrak ve iletişimin dinlenmesi sonucu elde edilen ve elektronik olarak kaydedilmiş bilgilerden oluşmaktadır. Buna ilave olarak uluslararası niteliği olan davalarda, yurt dışında elde edilmiş delillerin duruşmada tartışılması hususunda da zorluklarla karşılaşmaktadır.⁵⁹ Bunun sonucu ise artık günümüzde soruşturma ve kovuşturma arasındaki dengelerin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacının yanında, mevcut modelin kanuni hükümlerinin uygulanması marifetiyle duruşmada uygun bir zaman ve iş yükü çerçevesinde çözümü pek mümkün görülmemektedir. Bu çerçevede elbette ideal çözümün hakkında iddianame düzenlenmiş bütün dosyaların kurallara uygun bir şekilde yargılanmasıdır; ancak birçok ülkede olduğu gibi Almanya’da da adliye personeli istihdamında tasarrufa gidilmiş olması, yargının iş yükünün artmasına neden olmaktadır.⁶⁰ İşte bu noktada, Alman ceza muhakemesi hukukunda yasalarda öngörülme-yen yıllarca gizli bir şekilde uygulamaya yerleşen iddia pazarlığı kurumu bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Uygulamacılar Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerini dikkate almaksızın ve mahkûmiyet kararlarının muhtevasını maddi gerçeğin duruşmada araştırılması

⁵⁵ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 201.

⁵⁶ ibid 201.

⁵⁷ ibid 201.

⁵⁸ Diethelm Kleszczewski, *Strafprozessrecht* (2. Baskı, Vahlen, Stuttgart 2013) 125.

⁵⁹ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 201, 202; ayrıca bkz Murmann (n 7) 124.

⁶⁰ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 202, 203; kaynak noksanlığı argümanının, Almanya’nın önde gelen ekonomilerinden biri olması yönünden tenkidi için bkz Zehetgruber (n 46) 415, 416.

suretiyle değil de yasak olmasına rağmen gayrı resmi anlaşmalar (*Deal*) marifetiyle tayin etme yoluna gitmiştir.⁶¹ Aşağıda tarihi gelişimini ele alacağımız bu kurumun ortaya çıkışında muhakemenin sùjelerinin bilhassa müdafilerin bazen de hakimlerin inisiyatifiyle gerçekleşen gayrı resmi görüşmelerde anlaşma sağlanmaya başlanmıştır. Bu gayrı resmi görüşmeler yargılamayı oldukça hızlandırmış, sanık genelde şekli bir ikrar ve mahkeme ise belli bir hafif cezayı garanti etmesi suretiyle pazarlıklar gerçekleştirilmiştir.⁶²

Bu nedenle, ikrar üzerinde pazarlığın ortaya çıkışı, Alman ceza muhakemesi kültürünün yozlaşması hatta çöküşü olarak görülmektedir.⁶³ Hala daha ziyade azınlıkta olan bir başka görüş ise bu kurumla birlikte İmparatorluk Ceza Muhakemesi Kanunu'nun geleneksel duruşmada delillerin tartışılması marifetiyle maddi gerçeğin araştırılması modeline eş değer nitelikte, yeni bir mutabakata dayalı muhakemenin sona erdirilmesi usulünün ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu modelin merkezinde ise sanığın rızası veya usulü kabul etmesi yer almaktadır.⁶⁴ Bu izahlar ışığında, 2009 yılında Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen iddia pazarlığı kurumunun, kanunun 130 yıllık tarihindeki en köklü değişikliklerden biri olarak değerlendirilmesinin anlamı ortaya çıkmaktadır. Keza, iddia pazarlığına ilişkin kanun on yıldan fazla bir süredir yürürlükte olmasına karşın halen Alman ceza muhakemesi modeliyle uyumsuz, sistematik ve dogmatik bakımlardan yabancı bir unsur olarak telakki edilmektedir.⁶⁵ Bu nedenle, iddia pazarlığına ilişkin kanuni düzenleme gerek yasalaşma aşamasında gerekse yasalaştıktan sonra, Alman ceza muhakemesinin, yukarıda kısaca arz edilen maddi gerçeğin araştırılması ve kusura uygun ceza verilmesi ilkelerine dayanan yapısıyla bir tezatlık içinde olduğu değerlendirilmektedir.⁶⁶ Esasen *Wohlers* gibi müellifler tarafından, bu kurumla birlikte belli başlı muhakeme ilkelerinin ihlalinin ötesinde, kodifiye edilmiş muhakeme yapısının bizatihi kendisinin sorgulandığı müşahade edilmektedir.⁶⁷ Bu nedenle öğretide *Soyer*'e göre, Alman ceza muhakemesi hukuku doktrini 1980li yıllarda gün yüzüne çıkan iddia pazarlığı tatbikatını, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'na bir ihanet olarak değerlendirmiş olmasına şaşırılmamalıdır.⁶⁸ Bu kurumla birlikte, artık

⁶¹ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 203; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 4.

⁶² Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 203.

⁶³ Örneğin bkz Bernd Schünemann, 'Ein deutsches Requiem auf den Strafprozess des liberalen Rechtsstaates', *Zeitschrift für Rechtspolitik* (2009) (4), 104-107, 104; ayrıca bkz Radtke (n 8) 519.

⁶⁴ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 851.

⁶⁵ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 830, 833; Schroeder ve Verrel (n 7) 140; Zehetgruber (n 46) 411, 412; Walter (n 8) 186; Bernd von Heintschel-Heinegg, 'Kapitel 33: Verständigung im Strafverfahren', in *Handbuch für den Staatsanwalt*, (Hrsg.) Helmut Vordermayer, Bernd von Heintschel-Heinegg, Robert Schnabl ve Wolfgang Beckstein (7. Baskı, Wolters Kluwer, Köln 2023) kn 1.

⁶⁶ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 141; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 9.

⁶⁷ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 141.

⁶⁸ Richard Soyer, 'Absprachen im Strafverfahren- eine gesetzliche Regelung tut not', in *Festschrift Roman Leitner*, (Hrsg.) Markus Achatz, Rainer Brandl ve Robert Kert (Linde Verlag, Wien 2022) 427-437, 428. *Sinn*, konu hakkındaki tartışmaların duygusal bir zeminde yürütüldüğü kanaatindedir. Bu hususta öğretilde kullanılan iddia pazarlığını kanser hücreleri vb. sıfatlarla tanımlayan ifadeler için bkz Sinn (n 6) 2.

maddi gerçeğin araştırılmadığı, bilakis yalnızca müzakere edildiği ifade edilmektedir. Böylece tahkik sisteminin özünde yer alan maddi gerçeğin araştırılmasından fiilen vazgeçildiği tenkidi de sıklıkla dile getirilmektedir.⁶⁹ Bu noktada, yukarıda kısmen temas edilen kurumun ortaya çıkış nedenleri üzerinde durulması, kurumun sistem içerisinde üstlendiği işlevin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

III. Kurumun Ortaya Çıkışı ve Nedenleri

1. Uygulama Tarafından İhdas Edilen Bir Kurum Olarak İddia Pazarlığı

İkrar pazarlığı özellikle, Almanya’da uygulanmaya başlandığı ilk dönemlerde, muhakemenin süjeleri arasındaki pazarlıklar, kapalı kapılar arkasında veya telefonda gizli bir şekilde yürütüldüğünden, kesin olarak bu uygulamanın ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Buna karşılık, süjeler arasında gayri resmi görüşmelerin, şu veya bu şekilde öteden beri gerçekleştiği bilinmektedir.⁷⁰ Muhakemeyi sona erdiren bir kurum olarak iddia pazarlığı ise en azından, 1970li yılların sonlarından itibaren bilhassa büyük şehirlerdeki mahkemelerde hatırı sayılır bir uygulama sahası bulmuştur.⁷¹ Bu şekilde mevzuatta herhangi bir temeli olmamasına karşın tatbikatta şekillenen iddia pazarlığı, bir görüşe göre kanuna uygun hukuk yaratma, bir diğer görüşe göre ise kanuna aykırı olarak (*contra legem*) ihdas edilmiştir.⁷² Hiç şüphesiz, anılan yıllarda kurumun ortaya çıkmasındaki etmenlerden biri de 1974 yılında CMK’ya eklenen m 153a olmuştur. Kovuşturma mecburiyeti ilkesini yumuşatan, ona istisna teşkil eden yeni kurum, savcı ve şüphelinin mutabakatı esasına dayanarak muhakemenin sona erdirilmesini mümkün hale getirmiştir. Böylelikle bu kurum, muhakememin süjeleri arasındaki müzakereler için meşru bir zemin hazırlamıştır.⁷³

Kurumun tarihi gelişimini ilginç kılan hususların başında ise hiç şüphesiz, geleneksel olarak mevzuat disiplini anlayışının güçlü olduğu Alman ceza adaleti sistemi içinde sessiz sedasız, gizlice ve teorik bir zemini olmadan başlayan bir uygulamanın, profesyonel aktörler tarafından hayata geçirilmiş olmasıdır. Yargılamayı kısaltan ve muhakemeyi sona erdiren bu türden pazarlıklar, başlangıçta istisnai nitelikteyken, gittikçe artan oranda, geçen zaman zarfında klasik yargılama biçimlerini neredeyse tamamen ikame eden, mutad bir uygulama halini almıştır.⁷⁴ Bu yaygın uygulamaya karşın Anayasa Mahkemesi ve Federal Mahkeme, uzun bir süre bu tatbikat karşısında

⁶⁹ Fezer (n 4) 179.

⁷⁰ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 852.

⁷¹ Bu konudaki eserlerde, kuruma ilişkin uygulamanın bilim çevrelerine ve kamuya malum olması bir avukatın müstear isimle yazdığı bir makaleyle gerçekleşmiştir. Bkz Detlev Deal aus Mausehelhausen, ‘Der strafprozessuale Vergleich’, *Strafverteidiger* (1982), Sayı 11, 545-552; ayrıca bkz Radtke (n 8) 515; Roxin ve Schünemann (n 3) 400.

⁷² Rosenau (n 10) 1626; Zehetgruber (n 46) 411; Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 141; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 1; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 851.

⁷³ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 2; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 852.

⁷⁴ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 2; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 852.

açık bir tutum almaktan imtina etseler de esasen başlarda kurumun ortaya çıkışı ve uygulamasına karşı açıkça karşı çıkmışlardır.⁷⁵ Bu dönemde kuruma ilişkin normatif disiplin, bağlayıcı olmayan başsavcılık rehberleriyle temin edilmeye çalışılmıştır.⁷⁶

Yüksek mahkemelerin kurumu kabul etmeme ve uygulamasına müdahale çabalarının, yerel mahkeme uygulamalarında karşılık bulmaması neticesinde, Federal Mahkeme 4. Ceza Dairesi kararıyla birlikte, iddia pazarlığı uygulamasının mahkeme tarafından belirlenen şartlara uygun olması koşuluyla mümkün olabileceği kabul edilmiştir.⁷⁷ Federal Mahkeme, iddia pazarlığı konusundaki bu ilk önemli kararını 1997 yılında vermiş ve oldukça kapsamlı olan bu kararda, iddia pazarlığı marifetiyle hüküm üzerinde anlaşma veya müzakere hakkında genel bir yasağın söz konusu olmadığına hükmedilmiştir.⁷⁸ Bu kararla birlikte, deyim yerindeyse bir iddia pazarlığı içtihat hukuku tesis edilmek suretiyle, mevcut uygulama ceza muhakemesinin ilkeleriyle uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır.⁷⁹ Mahkeme, bu nevi bir iddia pazarlığının geçerli olabilmesi için muhakemenin bütün süjelerinin, aleni duruşmada anlaşmanın ortaya çıkmasına katkıda bulunmaları gerektiği kistasını açıkça ortaya koymuştur. Buna ilave olarak, kusurla orantılı ceza tayini ilkesine riayet edilmesi gerektiği; hükmedilecek cezanın somut olarak vaat edilmesi ve kanun yoluna gitme hakkından feragatin yasak olması gibi bugünkü yasal düzenlemeye egemen olan temel uygulama ilkelerini tayin ve tespit etmiştir.⁸⁰ Mahkeme'nin bu şekilde yasal zemini olmayan bir kurum için tatbikat kuralları belirlemiş olması, öğretide ağır eleştirilere uğramıştır. Bu uygulamanın, anayasaya aykırı olduğu ve pazarlık usulünün mevcut ceza muhakemesi hukukuyla kabili telif olmadığı ileri sürülmüştür. Keza, yargıç hukukunun sınırlarının aşıldığı ifade edilmiştir. Bir başka deyişle, 2009 yılında kurum yasal altyapıya kavuşturulana kadar öğretide çok az müellif, mahkeme kararı üzerindeki pazarlık ve anlaşmaların, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nu temel ilkelerine uygun olabileceği görüşündeydi.⁸¹ Uygulamada ise ilk derece mahkemeleri Federal Mahkeme'nin belirlemiş olduğu kural ve kıstasları da pek nazarı dikkate almadan pazarlık usulünü yürütmeye devam etmişlerdir.⁸²

Bu karardan sekiz yıl sonra, Federal Mahkeme Büyük Dairesi 3 Mart 2005 tarihli kararında hüküm hakkında pazarlığın kapsamına kanun yoluna müracaattan feragatin dahil edilip edilemeyeceği meselesini değerlendirmiş ve sanığın haklarının

⁷⁵ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 142.

⁷⁶ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 1

⁷⁷ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 142.

⁷⁸ Alexander Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung im deutschen Strafverfahren' *Österreichisches Anwaltsblatt*, 2010/05, 238-242, 238; Murmann (n 7) 124, 125; Joecks ve Jäger (n 8) 35.

⁷⁹ Sinn (n 6) 5.

⁸⁰ Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 238, 239; Sinn (n 6) 5; Kindhäuser ve Schumann (n 17) 244.

⁸¹ Bu hususta bkz Greco (n 2) 2; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 853.

⁸² Stuckenberg (n 14) § 257c kn 1.

öğretilmesinde nitelikli bilgilendirme kurumunu geliştirmiştir.⁸³ Mahkeme'nin kararına göre, sanık kanun yollarına başvurma hakkından feragat edemez. Pazarlığa dayalı bir anlaşmaya istinaden verilecek bir hükümden önce sanığa, kanun yollarına başvurabileceği yolundaki genel uyarıya ilave olarak, iddia pazarlığı neticesinde ulaşılan anlaşmanın muhtevassından bağımsız bir şekilde, kanun yoluna başvurabileceği hususunda özel olarak bilgilendirilmelidir.⁸⁴ Buna ilave olarak Mahkeme, iddia pazarlığı kapsamındaki ikrarın niteliği bakımından bu nevi bir ikrarın mutlak manada objektif gerçekliğe tekabül etmesini aramamıştır. Bunun yerine Mahkeme, dosyadaki delillerden hareketle mahkemenin kanaatine göre ikrarın yüksek bir ihtimalle doğru olması kıstasını benimsemiştir.⁸⁵ Genel olarak, bir ikrarın karara esas alınıp alınmayacağı ve buna ilişkin koşulları tayin yetkisi yerel mahkemenin inhisarına bırakılmıştır. Bu nedenle *Fezer*'e göre, esasen bu nevi bir anlaşmada söz konusu olan taraflar arası bir pazarlık değildir. Zira bu kurum çerçevesinde, mahkeme yalnızca maddi gerçeğin araştırılmasından vazgeçmekte, ancak sanığın ikrarı ve karşılığında ceza indirimi yapılması yetkisini elinde tutmaya devam etmektedir.⁸⁶

Federal Mahkeme Büyük Dairesi, yukarıda arz edilen kıstasları ortaya koyduktan sonra doğrudan kanun koyucuya hitaben, muhakeme sùjelerinin pazarlık suretiyle mahkeme kararı üzerinde uzlaşmalarına cevaz verilip verilmediği konusuna açıklık getirilmesini; şayet bu kuruma hukuk düzeni içinde yer verilmesi yönünde karar verilirse, tatbikine ilişkin hukuki şartların ve sınırlarının kanunla düzenlemesi talebini açıkça ifade etmiştir.⁸⁷ Mahkeme'nin, konunun yasal düzenlemeye kovuşturulması yolundaki talebinin arkasında, ilk derece mahkemelerinde Federal Mahkeme'nin 1997 tarihli kararında ortaya konulmuş olan kıstaslara riayet edilmiyor olması etkili olmuştur.⁸⁸ Mahkeme, ceza muhakemesinin yürüyüşü ve yapısına ilişkin temel meseleleri düzenlemenin öncelikli olarak kanun koyucunun vazifesi olduğu ve kanun koyucunun bu konuda yasal düzenleme yaparken geniş bir takdir yetkisi olduğu hususlarını da ifade etmiştir.⁸⁹ Kararda ayrıca, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun esasını teşkil eden maddi gerçekten ve bunun araştırılması ilkelerinden uzaklaşıldığı vurgulanmıştır. Bu çerçevede Mahkeme, daha sonra iddia pazarlığına ilişkin kanuna ilham verecek şekilde, bu kurumun tatbikatı konusunda sanık haklarını koruyacak önemli şekil şartları getirmiş olsa da, neticede uygulamada ilk derece mahkemeleri bu kıstasları tatbik etmeden mevcut uygulamayı sürdürmüştür.⁹⁰ Bu nedenlerle, yüksek mahkeme

⁸³ Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen (BGHSt) (50. Cilt, Carl Heymanns Verlag, Köln 2006), 40-64, 41 vd.; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 6.

⁸⁴ Joecks ve Jäger (n 8) 36.

⁸⁵ Fezer (n 4) 179, 180.

⁸⁶ ibid 180.

⁸⁷ BGHSt 50, 64; ayrıca bkz Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 239.

⁸⁸ Radtke (n 8) 517, 518; Sinn (n 6) 5, 6.

⁸⁹ BGHSt 50, 64.

⁹⁰ Fezer (n 4) 180.

İçtihatlarıyla bu uygulamanın belli bir disiplin içinde sokulması imkânı olmadığı ve esasen konunun bir kanunla düzenlenmesi gerektiği hususları da Federal Mahkeme tarafından açıkça ifade edilmiştir.⁹¹ Mahkeme kararını müteakip bazı müellifler ve çok sayıda kuruluş, iddia pazarlığına ilişkin kanun taslakları hazırlamıştır.⁹²

Federal Mahkeme'nin çağrısıyla harekete geçen kanun koyucu 4 Ağustos 2009 tarihinde yürürlüğe giren İddia Pazarlığına İlişkin Kanunla, uygulamada gelişen iddia pazarlığı kurumunu yasal düzenlemeye kavuşturmuştur.⁹³ Öğretide *Jahn*'a göre bu yasa, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 1 Ekim 1879 tarihinde yürürlüğe girmesinden itibaren gerçekleştirilen en esaslı değişikliklerden biridir. Müellife göre, bu yasanın ortaya çıkışı öğretide *Jellinek* tarafından geliştirilen, olgusal olanın normatif gücünün bir tezahürüdür.⁹⁴ Gerçekten, kurum yasal zemine kavuşturulmasından önceki dönemde, konu etraflı bir şekilde tartışılmıştır. Bu çerçevede, böyle bir kurumun yasada düzenlenip düzenlenemeyeceğinin yanında, karar üzerinde pazarlığın leh ve aleyhindeki görüşler etrafında hararetli tartışmalar yaşanmıştır.⁹⁵ Kanun koyucunun, iddia pazarlığına ilişkin kanuni düzenlemede bu yeni kurumun, ceza muhakemesinin geleneksel ilkeleriyle ve bilhassa maddi gerçeğin araştırılması ilkesiyle uyumlu olabileceği yolunda karar vermek suretiyle; gerçek bir reform manasına gelecek yeni bir mutabakata dayalı muhakemenin sona erdirilmesi ilkesini (*Konsensprinzip*) açıkça reddetmiş olması tenkide uğramıştır. Gerçekten bu kuruma taraftar olan müelliflere göre, maddi gerçeğin araştırılması mutlak bir ilke olarak anlaşılmalıdır, belli sınırlar dahilinde sanığın üzerinde tasarruf edebileceği bir ilke olarak anlaşılmalıydı.⁹⁶ Bu nevi bir mutabakat veya rıza ilkesinin açıkça reddedilmesi ve CMK m 257c hükmünde açıkça hakim maddi gerçeği araştırma yükümlülüğünün vurgulanması hususları birlikte değerlendirildiğinde, hakim salt sanığın ikrarıyla yetinmemesi başta iddianame olmak üzere dosyadaki delilleri tetkik etmesi gibi bir sonuç çıkmaktadır.⁹⁷ Hakim dosyadaki delillerle iktifa etmesinin yeterli olmayacağı kabul edilse de kuruma yöneltilen eleştirilerin başında, uygulamada bu ilkelere riayet edilmeyeceği gelmekte, maddi gerçeğin tam manasıyla araştırılmasının kurumun ihdası amacına ters düştüğü ifade edilmektedir.⁹⁸

⁹¹ Bkz Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 142; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 1; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 853; Murmann (n 7) 125.

⁹² Ignor, *'Die gesetzliche Regelung der Verständigung'* (n 78) 239; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 594.

⁹³ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1512.

⁹⁴ Benno Zabel, *Die Ordnung des Strafrechts* (Mohr Siebeck, Tübingen 2017) 100; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 853, 854.

⁹⁵ Ignor, *'Die gesetzliche Regelung der Verständigung'* (n 78) 238.

⁹⁶ *ibid* 239; ayrıca bkz Beulke ve Swoboda (n 3) kn 596.

⁹⁷ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 596; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 25; Joecks ve Jäger (n 8) 632, 633.

⁹⁸ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 596.

İddia pazarlığı kurumunun, Ceza Muhakemesi Kanunu'na giriş süreci değerlendirildiğinde, uygulamanın mevzuata uyması yerine, mevzuatın uygulamaya uydurulması şeklinde bir gelişim seyri izlediği görülmektedir.⁹⁹ Nitekim kanun koyucu, iddia pazarlığına ilişkin 2009 tarihli kanuni düzenlemelerde, büyük ölçüde Federal Mahkeme'nin kuruma ilişkin belirlediği kıstasları esas almıştır.¹⁰⁰

2. Kurumun Ortaya Çıkış Nedenleri

Öğretide kurumun ortaya çıkış sebepleri hakkında ileri sürülen görüşlere geçmeden vurgulanması gereken husus, kurumun gerek 2009'da yasalaşmasından önceki gerekse sonraki dönemde konunun adeta bir inanç savaşına dönüşmüş olmasıdır.¹⁰¹ Gerçekten son otuz yılda, hiçbir ceza muhakemesi hukuku konusu bu denli derin görüş ayrılıklarına ve hararetli münakaşalara konu olmamıştır. Bugün de bu resim pek değişmemiştir. Öğretinin kahir ekseriyeti genelde İddia Pazarlığı Kanunu'na özelde ise m 257c hükmünü ağır bir şekilde tenkit etmektedir. Örneğin, kurumun hukuk kültürünün çöküşü ve hatta modern hukuk devleti anlayışının ürünü olan Alman ceza muhakemesi sisteminin sonunu getirdiği yolunda görüşler ifade edilmiştir.¹⁰² Bununla birlikte, iddia pazarlığının Alman ceza muhakemesinde zuhur edişinin sebepleri konusunda görüş birliği yoktur. Bu hususta, objektif-yapısal gerekçeler olarak adlandırılabilir olan yeni suçluluk biçimleri nedeniyle yargının iş yükünün artması, yargıya yeterince bütçe ayrılmaması faktörleri zikredilmektedir. Buna ilave olarak kurumun ortaya çıkışı, hakimler için pazarlık usulünün daha konforlu olması ve hakimlerin kanuna sadakatindeki noksanlıklar gibi subjektif-kişisel sebeplere de bağlanmaktadır.¹⁰³

Kurumun bu şekilde, normal muhakeme usulünün yerini almasının başlıca sebepleri arasında, klasik yargılama usulünü uygulamanın gittikçe daha çetrefil hale gelmesi gösterilmektedir. Normal yargılamayı daha karmaşık hale getiren ve uzatan usullerin, özellikle zor ve kapsamlı davaların yürütülmesi bakımından pek elverişli olmadığı düşüncesi de pazarlık usulüyle yargılamanın kısaltılmasına gittikçe artan bir şekilde müracaatın sebepleri arasında yer almaktadır.¹⁰⁴ Deyim yerindeyse gittikçe fazla hak ve agresif bir savunma avukatı tipi ve bunların davayı uzatmaya yönelik manevra alanlarıyla bezenen bir yargılama modeli ve genel olarak iş yükünün artması, uygulayıcıları adeta normal yargılamadan kaçınma tepkisine sevk etmiştir. Buna ilave olarak, yargının iş yükünün artmasının yanında örneğin tutuklama koruma

⁹⁹ Weigend, *Neues zur Verständigung*, (n 32) 202, 203; ayrıca bkz Joecks ve Jäger (n 8) 36.

¹⁰⁰ Murmann (n 7) 125.

¹⁰¹ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 854, 855; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 89.

¹⁰² Bu görüşler hakkında bkz Zabel (n 94) 99, 100.

¹⁰³ Bkz Radtke (n 8) 521; Greco (n 2) 6, 7.

¹⁰⁴ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 2.

tedbirinin süresinin altı ay (CMK m 121-122) ile sınırlanmış olması ve yargılamanın hızlandırılması için öngörülen gerekçeli kararın kural olarak beş hafta içinde yazılması zorunluluğu (CMK m 275) da mahkemeler üzerindeki zaman baskısını artıran unsurlar arasında yer almaktadır.¹⁰⁵

Klasik duruşma usulüne alternatif teşkil eden iddia pazarlığı usulünün ortaya çıkışında, yukarıda da ifade edildiği üzere daha çatışmacı ve agresif bir müdafî tipinin ortaya çıkışının da etkili olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Buna göre, bu tür avukatların bilhassa Alman hukukunda sonradan Federal Mahkeme içtihatlarıyla belli ölçüde sınırlanmış olsa da çok kapsamlı bir hale gelmiş olan delil sunma hakkı ve benzeri usullerle muhakemeyi adeta sabote etmesinin pazarlık usulünün uygulanmasına yola açan sebeplerden biri olduğu görülmektedir.¹⁰⁶ Gerçekten gittikçe daha profesyonel hale gelen ve münakaşaya hazır bir savunma avukatı tipolojisinin ortaya çıkması kurumun ortaya çıkmasındaki amillerden olmuştur.¹⁰⁷

Bunlara ilave olarak iddia pazarlığı usulünün ortaya çıkması ve yaygınlaşması olgusu, maddi ceza hukukunun kapsamının genişlemesi, artan suç sayıları, yetersiz eğitim ve adliyenin iş yükünde ama gerçek ama varsayılan artış, hakimlerin emeklilik değerlendirmelerinde niceliğin niteliğe tercih edilmesi ve bu usulün daha konforlu olması gibi unsurlarla da izah edilmektedir.¹⁰⁸ Öğretide, maddi ceza hukukunda *ultima-ratio* ilkesinin sürekli olarak ihlal edilmesinin yanı sıra suç tiplerinde gittikçe daha fazla muhtevası müphem unsurlara yer verilmesi ve soyut tehlike suçları gibi ispatı zor unsurlardan müteşekkil suç tiplerinin de sistem üzerinde menfi etkisi olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁹

Elbette kurumun yargının iş yükünü azaltan ve deyim yerindeyse işini kolaylaştıran niteliği de yabana atılmamalıdır.¹¹⁰ Kurumun uygulayıcıları cezbeden tarafı, hiç şüphesiz çok daha az emekle, çok daha fazla sayıda dosyanın halledilmesine imkân sağlamasıdır. Sanık da sonucu pek kestirilemeyen ve muhtemelen daha ağır ceza alacağı uzun bir yargılama süreci yerine, hızlı bir şekilde neticelenen ve ceza indirimini sağlayan bu usulü tercihe şayan bulabilmektedir.¹¹¹

¹⁰⁵ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1506.

¹⁰⁶ ibid kn 1506.

¹⁰⁷ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c kn 3.

¹⁰⁸ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 2.

¹⁰⁹ Radtke (n 8) 521, 522; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 3.

¹¹⁰ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 3.

¹¹¹ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 2.

IV. Uygulama Şartları ve Kapsamı

1. Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki Düzenleme

CMK m 257c, ceza muhakemesinde İddia Pazarlığı Kanunu'nun merkezi hükmü niteliğindedir. Bu kanuni düzenlemeyle birlikte yasa koyucu ilk defa ceza muhakemesinde iddia pazarlığı kurumunu düzenlemiş bulunmaktadır,¹¹² iddia pazarlığı neticesinde ulaşılabilecek hükmün muhtevası ve bu anlaşmaya ilişkin usul, büyük ölçüde CMK m 257c hükmüne derç edilmiştir.¹¹³ Maddede, iddia pazarlığı neticesinde husule gelecek hüküm üzerindeki bir anlaşmanın geçerli olabilmesi için hangi şartları taşıması gerektiği ve bu nevi bir anlaşmanın izin verilen muhtevası düzenlenmiştir.¹¹⁴ Kanun koyucu kurumu yasal düzenlemeye kavuşturmak suretiyle, hukuk güvenliği ve yeknesak bir hukuk tatbikatını sağlamaya çalışmıştır. Bu noktada, büyük ölçüde kuruma ilişkin yargısal içtihatlar esas alınmıştır.¹¹⁵

Maddenin sistematığına bakıldığında birinci fıkrada, iddia pazarlığı konusundaki imkanı ve aynı zamanda hakimin maddi gerçeğin araştırılması görevinin devam ettiği; ikinci fıkrada iddia pazarlığı kapsamına giren ve girmeyen hallere ilişkin tahdidi bir liste; üçüncü fıkrada anlaşma usulünün yürüyüşü ve muhtevası; dördüncü fıkrada anlaşmanın bağlayıcı etkisi ve anlaşmanın bağlayıcı niteliğini yitirmesi halinde bu kapsamdaki ikrar hakkında delil yasağına tabi olacağı ve nihayet beşinci fıkrada mahkemeye terettüp eden bilgilendirme yükümlülükleri düzenlenmiş bulunmaktadır.¹¹⁶ Kurumdan yararlanmak üzere Kanun sanığa, mahkemeden bu usulü uygulanmasını talep hakkı bulunmamaktadır. Sanık veya müdafî, bu hususta yalnızca mezkûr usulün tatbiki noktasında mahkemeye öneride bulunabilir.¹¹⁷

CMK m 257c f 3 ve 4 hükümlerine göre, iddia pazarlığı anlaşması iddia ve savunma makamları arasında meydana gelmemektedir. Alman modelinin özelliği, hüküm üzerindeki anlaşmaya ilişkin pazarlığın, muhakemenin süljeleriyle mahkeme arasında gerçekleşmesidir. Bu modelin müspet yönü, mahkemenin hükmedilecek cezaya ilişkin çerçeveyi bağlayıcı olarak onaylayabilmesidir. Modelin menfî yönü ise hakimin pazarlığın tarafı olması nedeniyle, bir iddia pazarlığının gerçekleşmesi hususunda büyük menfaatinin olması ve cezalar arasındaki makas farkını tayin etme yetkisinin, hakime pazarlıkta önemli bir yetki tevdi edilmiş olmasıdır. Bu modelde, savcıya veto yetkisi tanınmış olsa da iddia pazarlığının sonucunu denetleyecek tarafsız

¹¹² ibid kn 1.

¹¹³ Kindhäuser ve Schumann (n 17) 244; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597; Joecks ve Jäger (n 8) 632.

¹¹⁴ Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 239.

¹¹⁵ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 12.

¹¹⁶ Walter (n 8) 183; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 23; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 866.

¹¹⁷ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 594.

bir mercii öngörülmemiştir. Bu husustaki denetim, ancak istisnai olarak sùjelerden birinin kanun yollarına gitmesi halinde söz konusu olabilecektir.¹¹⁸

Yukarıda izah edildiği üzere uygulama tarafından geliştirilen iddia pazarlığı kurumu, bilhassa Federal Mahkeme'nin 2005 yılındaki açık yasal düzenleme talebine bir cevap vermek amacıyla 2009 yılında CMK'da düzenlenmiştir.¹¹⁹ Kanun koyucu içtihatlarda iddia pazarlığı eseri olan anlaşmaların, geçerli olabilmesi için geliştirilen asgari şartları esas almak suretiyle bu kuruma ilişkin yasal düzenlemeyi hazırlamıştır.¹²⁰ Kanuni düzenlemede benimsenen model, büyük ölçüde daha önce yargı içtihatlarında ortaya konulmuş olan uygulama ilkelerinin kodifiye edilmesi esasına dayanmaktadır.¹²¹ Bununla birlikte kanun koyucu, birkaç meselede önceki uygulamadan ayrılmıştır. Örneğin, Federal Mahkeme uygulamasından farklı olarak, hakimin teklif edilen cezanın sadece üst değil alt sınırını da belirtmesi kuralı getirilmiştir.¹²² Kurumun uygulamasından ayrılan önemli bir değişiklik de sanığın pazarlık kapsamında kanun yollarına müracaat etmekten feragat etmesinin bilaistisna yasaklanmış olmasıdır.¹²³ Bunlara ilave olarak, bir iddia pazarlığı neticesinde bir hüküm anlaşmasının husule gelmesi için savcının açık onayının alınması şartı getirilmiştir.¹²⁴

Bu şekilde kanun koyucu, hukuki güvenliğin sağlanması amacıyla bir iddia pazarlığıyla mahkeme hükmü üzerinde bir anlaşmanın kurulması, kapsamı ve hukuki neticelerini düzenlemiştir. Kanun koyucunun Alman ceza muhakemesinin yukarıda arz edilen geleneksel modeline sadık kalmaya çalışarak, kurumu düzenlemiş olması m 257c'nin lafzı ve bu hükümlerle birlikte ihdas edilen kurullarda kendisini göstermektedir.¹²⁵

2. İddia Pazarlığı İçin Hazırlık

Alman ceza muhakemesi hukukunda, CMK m 257c hükmünün uygulanması kovuşturma aşamasında, duruşma sırasında gerçekleştirilmesi öngörölmüş bir usul olsa da CMK m 160, 202a, 212 hükümleri savcılık ve mahkemeye, duruşma dışında da muhakemenin sùjeleriyle davanın durumuna ilişkin iştişarelerde bulunma yetkisi tanımıştır. Bu kapsama, duruşma aşamasında gerçekleşmesi muhtemel bir iddia pazarlığına ilişkin müzakere ve iştişareler de dahildir. Bu nevi iştişarelerin mahkeme

¹¹⁸ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 206.

¹¹⁹ Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren vom 29.07.2009 (BGBl. S. 2353).

¹²⁰ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 596.

¹²¹ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 206; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 1.

¹²² Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 20.

¹²³ Weigend, *Verständigung in der Strafprozessordnung* (n 3) 844.

¹²⁴ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 5; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren*, (n 65) kn 2.

¹²⁵ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 1.

üzerinde herhangi bir bağlayıcılığı yoktur.¹²⁶ Muhakemenin sùjeleri birbirleriyle konuşabilir, istişarelerde bulunabilir. Kanunda bu nevi istişare ve görüşmelerle ilgili tek yükümlülük, bunların tutanak altına alınmasını gerektiren hükümlerde öngörülmüştür.¹²⁷ Mahkeme, duruşmaya hazırlık sırasında da dava dosyasının durumunu, muhakemenin sùjeleriyle değerlendirebilir.¹²⁸ Bu ön görüşmelerde mahkeme, muhakemenin sanığın kabulüyle neticelendirilmesi hususunda baskı yapamaz. Bu noktada özellikle, sanığa klasik duruşmalı yargıyı tercih etmesi halinde daha fazla ceza alacağı hususunda bir tehditte bulunulması yasaktır.¹²⁹ Bu hususta, sanığın atılı suçu ikrar etmemesi halinde alacağı ceza, ikrarı neticesinde muhakemenin sonuçlanması halinde alacağı cezanın üçte birinden fazla olmayacağı yolunda görüş mevcuttur.¹³⁰ Bir başka görüşe göre, ceza indirimini %15'ini geçmemelidir. Uygulamada ise %20 ile % 50 arasında indirim oranları tartışılmaktadır. Bununla birlikte, yargısal içtihatlarda bu konudaki değerlendirmede somut olayın şartları çerçevesinde değerlendirme yapılmakta ve iddia pazarlığı neticesinde husule gelecek anlaşmada söz konusu olacak indirim oranına ilişkin genel bir ölçüt tespit edilememektedir.¹³¹ Uygulamada, kanunda duruşma aşamasında gerçekleştiği intibayı uyandırılan, ceza üzerindeki bu pazarlık veya müzakerelerin aslında çoğunlukla soruşturma aşamasındaki ön görüşmeler sırasında belirlendiği veya en azından üzerinde müzakere edildiği hususu ifade edilmelidir.¹³²

3. İddia Pazarlığının Kapsamı

CMK m 257c f 1 hükmüne göre, iddia pazarlığı neticesinde husule gelecek anlaşma, ancak kanunda uygun vakalar olarak tabir edilen hallerde uygulama kabiliyeti bulabilecektir. Kanun, uygun vaka ifadesini tanımlamamış ve bunların niteliğine ilişkin herhangi bir kıstas tayin etmemiştir. Bu hususta, mahkemeye olayın somut şartlarına göre değerlendirmek hususunda takdir yetkisi tanınmıştır.¹³³ Uygulamada kurumun, en çok uyuşturucu, dolandırıcılık, sahtecilik ve cinsel suçlar bakımından uygulama kabiliyeti bulduğu görülmektedir. Kanun, kurumun uygulanabileceği suç tipleri bakımından bir sınırlama öngörmemiş olmasına rağmen, belli suçlar bakımından uygulanabilirliği tartışmalıdır. Örneğin, nitelikli insan öldürme suçu için müebbet hapis öngörüldüğünden, bu suç için bir iddia pazarlığının mümkün olup olmayacağı öğretide münakaşalıdır. Zira, bu kurum kapsamında hakim belli bir cezaya ilişkin

¹²⁶ Kindhäuser ve Schumann (n 17) 247; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 23; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 4.

¹²⁷ CMK m 160b, 201a, 273 f 1; Roxin ve Schünemann (n 3) 401; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 4.

¹²⁸ CMK m 257b

¹²⁹ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 9.

¹³⁰ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 56; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 9.

¹³¹ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 74, 75.

¹³² Zabel (n 94) 115.

¹³³ ibid 110; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 30; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 6; Joecks ve Jäger (n 8) 37.

alt ve üst sınırları içeren bir anlaşma teklifi sunabilmektedir. Öğretide bir görüşe göre kasten öldürmenin basit hali de uygun vaka kapsamına girmemektedir. Buna karşılık, bunun kural olarak yasak olmadığını savunan bir başka görüş, hakim in bu kurumu uygulaması halinde, yalnızca sanığın ikrarıyla yetinmemesi gerektiğini ileri sürmektedir.¹³⁴ Bir başka görüşe göre ise nitelikli insan öldürme suçları bakımından, bu kurum sanığın ikrarı olmaksızın başkaca delillerle suçun aydınlatılmasının mümkün olmadığı vakalarda istisnai olarak uygulanabilmelidir.¹³⁵ Bunun dışında öğretilde, bir vakanın iddia pazarlığına uygun olup olmadığı konusundaki değerlendirmede, kurumun somut vakaya tatbikinin yargılamayı hızlandırıp hızlandırmayacağını da bir kıstas olarak kabul edilmesi önerilmiştir.¹³⁶

Kanun, iddia pazarlığı usulünün işletilmesi konusundaki inisiyatif kullanma yetkisini hakime vermiştir. Diğer muhakeme sùjelerinin usulün uygulanmasını talep etme hakları bulunmamasına rağmen, bu usulün uygulanması önerisinde bulunabilirler.¹³⁷ Uygulamada savcılık veya sanık, kurumun uygulanmasını teklif edebilmektedir.¹³⁸ Bununla birlikte, usulü uygulayıp uygulamamak mahkemenin takdirindedir.¹³⁹ Öğretilde *Fezer*, savunmanın mahkemeyi pazarlığa zorlamak konusunda elinde pek bir imkân olmadığını ifade etmektedir. Müellif, önceki dönemlerde, savunma tarafından gittikçe etkin bir araç olarak kullanılan sanığın delil toplanmasını talep hakkının, yüksek yargı içtihatlarıyla sınırlandırılması karşısında sanığın mahkemeyi iddia pazarlığına zorlamasının pek mümkün olmadığı kanaatinde dir.¹⁴⁰

İddia pazarlığı kurumu bakımından temel şartlardan biri de deyim yerindeyse icapla kabul arasında bir bağlantının olmasıdır. Örneğin, müzakere sırasında ceza indirimi yapılabilmesi için sanıktan, başka bir ceza davasına konu olan vergi zararlarını karşılaması talep edilemez.¹⁴¹ Benzer şekilde, sanık hakkındaki başka soruşturmaların nihayetlendirilmesi üzerinde bir anlaşmanın mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Bu şekilde bir toplu çözüme izin verilmemesinin sebebi, başka davaların mevcut soruşturmayla bağlantılı olmaması ve bu nedenle CMK m 257c f 1 uyarınca bağlayıcı sonuç doğurmayacak olmasıyla izah edilmektedir.¹⁴²

¹³⁴ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 875, 876; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 6.

¹³⁵ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 6.

¹³⁶ Joecks ve Jäger (n 8) 37, 633.

¹³⁷ Ignor, *Die gesetzliche Regelung der Verständigung* (n 78) 240; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 867, 868; Kindhäuser ve Schumann (n 17) 246; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 23a; Sacher (n 40) 335.

¹³⁸ Joecks ve Jäger (n 8) 635.

¹³⁹ Fezer (n 4) 181; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 53.

¹⁴⁰ Fezer (n 4) 181.

¹⁴¹ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 49; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 51.

¹⁴² Kindhäuser ve Schumann (n 17) 245, 246; Joecks ve Jäger (n 8) 635.

Kanunun lafzı ve gerekçesinden uygun vakanın kapsamı tam olarak anlaşılmasa da uygulamada bu hakimın, doğrudan bu usulü uygulamadan evvel iddianameyi ve dosyadaki delilleri dikkatli bir şekilde tetkik etmesi gerektiği şeklinde anlaşılmaktadır.¹⁴³ CMK m 257c f 2'ye göre de pazarlık, yalnızca hukuki neticeler hakkında gerçekleştirilebilir. Mahkeme, bu usulün uygulanması halinde uygulanacak cezanın alt ve üst sınırını belirtebilir. Bu noktada, teklif edilen ceza aralığının, bilhassa alt sınırının sanığın kusuruyla mütenasip olmayacak şekilde çok düşük olmamasına dikkat edilmelidir.¹⁴⁴ Buna ilave olarak, Alman Ceza Kanunu m 56 hükmünde öngörülmüş olan sınırlar dahilinde cezanın ertelenmesi ile tutukluluk halinin devamı gibi konular da pazarlığa konu olabilecektir.¹⁴⁵ Mahkeme, sanığı denetimli serbestlik süresi zarfında kamuya yararlı bir işte çalıştırılma gibi yükümlülükler konusunda bilgilendirmelidir. Buna mukabil, kişinin belli aralıklarla polise gitme veya adres değişikliklerini bildirme gibi hususlarda ayrıca bilgilendirilmesine gerek yoktur.¹⁴⁶ Keza, cezanın ertelenmesi karşılığında, sanığın suç mahallinde bulunmadığına şahitlik yapacak kimselerin çağırılmasından vazgeçilmesi de pazarlığa konu olmayacaktır.¹⁴⁷

Kanunda açıkça yazılan bazı haller, tarafların pazarlığına kapalı tutulmuştur. Bunların başında suçluluğu tespit eden karar ve güvenlik tedbirleri gelmektedir.¹⁴⁸ Bir başka deyişle, kişinin noktasal olarak alacağı cezanın belirtilmesi ve bir akıl hastanesine yatırılma veya ehliyetin alınması gibi örnekleri olan güvenlik tedbirleri, iddia pazarlığı neticesinde husule gelecek anlaşmaya konu edilemez.¹⁴⁹ Bu husustaki yasak, güvenlik tedbirlerinin fiilin haksızlığına değil, failin tehlikeliliğine bağlı kurumlar olmasıyla izah edilmektedir.¹⁵⁰ Bu nedenle, failin tehlikeliliğine bağlı olmayan müsadere (CK m 73 vd.) gibi kurumların, iddia pazarlığına konu olması gerektiği ileri sürülmektedir.¹⁵¹

Benzer şekilde, vakaya ve nitelikli hallerle ilişkin pazarlık da yasaktır.¹⁵² Örneğin, suçun silahla işlenmesi gibi nitelikli haller veya insan öldürmenin nitelikli hallerinin yargılama konusu vakada bulunup bulunmadığı gibi hususların pazarlık konusu yapılması yasaklanmıştır.¹⁵³ Gerçekten, yargılamaya konu vaka üzerindeki anlaşma veya toplanacak delillerin sınırlandırılması suretiyle sanığın kusurunun tespitine izin

¹⁴³ ibid kn 1514.

¹⁴⁴ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1515; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 55.

¹⁴⁵ Kindhäuser ve Schumann (n 17) 245; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597.

¹⁴⁶ Joecks ve Jäger (n 8) 634; Roxin ve Schünemann (n 3) 404.

¹⁴⁷ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597.

¹⁴⁸ Schroeder ve Verrrel (n 7) 140; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 33, 34; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 9.

¹⁴⁹ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 11; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 62.

¹⁵⁰ Kindhäuser ve Schumann (n 17) 245.

¹⁵¹ Krşl. Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 10a; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 880; Joecks ve Jäger (n 8) 635; Kindhäuser ve Schumann (n 17) 245.

¹⁵² Volk ve Engländer (n 9) 283, 284; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 33; Sacher (n 40) 346.

¹⁵³ Bu konu hakkındaki görüşler hakkında karşı. Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597; Joecks ve Jäger (n 8) 634; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 12, 13; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 59.

verilmiş olması halinde, mahkeme kararının iddia pazarlığı kapsamı dışında olması kuralı, dolaylı olarak bertaraf edilmiş olurdu.¹⁵⁴

Adli para cezalarında üzerindeki iddia pazarlığı ise yalnızca gün sayısı üzerinde yapılabilir. Buna karşılık, her gün karşılığı olarak ödenecek cezanın miktarı genel kurallara göre belirlenir ve iddia pazarlığına konu yapılamaz.¹⁵⁵ Alman ceza hukukunda ehliyete el konulması bir güvenlik tedbiri niteliğinde olduğundan iddia pazarlığına konu olamaz. Buna karşılık, CK m 44 hükmünde düzenlenmiş olan trafiğe çıkma yasağı iddia pazarlığına konu olup olamayacağı ise tartışmalıdır.¹⁵⁶

Yukarıda da ifade edildiği üzere, belli bir cezanın (*Punktstrafe*) önceden vaadi yasaktır.¹⁵⁷ Kanun koyucu önceki içtihatlarla da uyumlu bir şekilde, bu hususa büyük önem atfetmiştir. Bu nedenle hakim, sadece anlaşma sonunda vereceği cezanın alt ve üst sınırlarını belirtebilecek; ancak vereceği cezayı yıl, ay, gün şeklinde açık bir şekilde açıklayamayacaktır.¹⁵⁸ CMK m 257c f 2 hükmünde getirilen bu kural, konuya ilişkin önceki içtihatlarla da uyumludur.¹⁵⁹ Mahkeme tarafından teklif edilen cezanın, sanığın kusurunun çok altında olmaması gerekir; çünkü bu durumda kanunda öngörülmemiş olan bir menfaat vaadi söz konusu olacaktır.¹⁶⁰ Bununla birlikte hakim, teklif edeceği cezanın alt ve üst sınırları arasındaki makas aralığı konusunda geniş bir takdir yetkisini haizdir.¹⁶¹ İddia pazarlığı kurumu kapsamında da olsa adil bir cezanın tayini bakımından, sanığın alacağı cezanın pazarlığa açık olmaması düşüncesiyle böyle bir hüküm sevk edilmiştir. Bu bağlamda, mahkeme anlaşma kapsamında önerdiği cezanın üst sınırından da cezaya hükmetme yetkisini haizdir.¹⁶² Buna karşılık, pazarlığın belirlenmiş bir ceza üzerinde yapılmasının daha etkili ve kurumun mantığına uygun olacağı yolunda bir görüş de mevcuttur. Keza, uygulamada da genellikle hakimın önerdiği cezanın alt sınırından hüküm kurulmaktadır. Bu suretle, aslında fiilen önceden belirlenmiş bir ceza dolaylı olarak sanığa teklifte bildirilmiş olmaktadır.¹⁶³

Muhakeme şartları ve kanun yollarından feragat de pazarlık kapsamı dışında tutulan hususlardır.¹⁶⁴ Kanun yollarına müracaat hakkından feragatin yasaklanmasının

¹⁵⁴ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 12.

¹⁵⁵ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 880.

¹⁵⁶ Walter (n 8) 183; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 10a; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 880.

¹⁵⁷ Kindhäuser ve Schumann (n 17) 245; Walter (n 8) 184; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 37; Sacher (n 40) 346; Roxin ve Schünemann (n 3) 405.

¹⁵⁸ Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 230; Volk ve Engländer (n 9) 284; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597; Joecks ve Jäger (n 8) 634.

¹⁵⁹ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 12.

¹⁶⁰ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597.

¹⁶¹ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 206.

¹⁶² von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 18; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 71.

¹⁶³ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 12, 21.

¹⁶⁴ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1516.

nedeni, muhakemenin sjelerine bilhassa da sanığa, sakince ve baskı altında olmaksızın kanun yoluna gitme süresi doluncaya değin, kanun yoluna gidip gitmeme kararını vermesi imkânının tanınmasıdır.¹⁶⁵

Buna ilave olarak, bu usulün uygulanması neticesinde hükmedilecek cezayla, klasik duruşmada delillerin ikamesi neticesinde ulaşılacak hüküm neticesindeki hükmedilecek ceza arasındaki makas çok açık olmamalıdır.¹⁶⁶ örneğin, uygulamada pazarlık neticesindeki ceza  buçuk yıl, buna karşılık pazarlıksız yargılama neticesinde alınacak ceza 7-8 yıl veya benzer şekilde 2 yıl ertelemeli hapis cezası ile altı yıl arasındaki ceza gibi bir fark çok fazla bulunmaktadır.¹⁶⁷ Bu bağlamda, sanığın kendisine alt ve üst sınırları belirtilen cezanın otomatik olarak alt sınırından cezalandırılmayı talep etme hakkı bulunmamaktadır.¹⁶⁸ Mahkemenin, bu şekilde makas aralığı oldukça geniş olan ceza alma ihtimaliyle, sanığın üzerinde baskı oluşturması yasaktır (CMK m 136a).¹⁶⁹ Bu husustaki temel değerlendirme kıstası, sanığın iddia pazarlığı neticesinde alacağı ceza ile klasik yargılamada alacağı ceza arasındaki farkın, cezanın belirlenmesi ilkeleriyle uyumlu olup olmadığıdır. Bu nedenle, iki ceza arasındaki makasın çok geniş olmaması gerektiği kabul edilmektedir. Anlaşma kapsamında uygun bir ceza indiriminin ne olacağı hususunda, somut olayın şartları çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır.¹⁷⁰

4. Hükme İlişkin Anlaşmanın Muhtevası

Sanığın cezasında mahkemenin indirim yapılması karşılığında atılı suçu ikrarıyla, delillerin toplanması ve duruşmada tartışılması safhasının atlanarak doğrudan karar aşamasına geçilmektedir. CMK m 257 f 2'ye göre ikrar, kurumun uygulanması bakımından kanunun lafzında mutlak bir zorunluluk olarak öngörülmemiş olsa da sanığın ikrarı, iddia pazarlığının temelini teşkil etmektedir.¹⁷¹ Bu nedenle, kanun koyucu sanığın bu kurumdan yararlanmasını, mutlaka ikrar şartına bağlamamış olsa da uygulamada sanıktan bu kurumdan yararlanabilmesinin şartı olarak hemen her zaman talep edilmektedir.¹⁷² Sanığın iddia pazarlığı neticesinde husule gelecek anlaşması kapsamında alacağı ceza indirimini hak etmesi bakımından, atılı suçu ikrarı bir karşı edim olarak değerlendirilmektedir.¹⁷³

¹⁶⁵ von Heintschel-Heinegg, *Verstndigung im Strafverfahren* (n 65) kn 65.

¹⁶⁶ Volk ve Englnder (n 9) 284; Zehetgruber (n 46) 418; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 56; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 73.

¹⁶⁷ Volk ve Engländer (n 9) 284; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597; Meyer-Gořner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 19; Joecks ve Jäger (n 8) 636.

¹⁶⁸ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597.

¹⁶⁹ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1521; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 612; Meyer-Goşner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 19.

¹⁷⁰ Meyer-Goşner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 19.

¹⁷¹ Weigend, *Neues zur Verstndigung* (n 32) 206; Krey ve Heinrich (n 3) kn 1522; Jahn, *Verstndigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 889, 890; Sacher (n 40) 349.

¹⁷² Zehetgruber (n 46) 414; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 45; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597; Roxin ve Schünemann (n 3) 402.

¹⁷³ Meyer-Goşner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 16.

Bununla birlikte, CMK m 257c f 1'e göre iddia pazarlığı, muhakemenin yürüyüşü konusunda da mümkün olabilecektir. Örneğin sanık, yukarıda ifade edildiği üzere, ikrar yerine tanık dinletmekten veya delil toplanması taleplerini geri alabilir; mahkeme de bunun karşılığında CMK m 154 f2 ve m 154a f2 uyarınca kovuşturmayı sınırlandırabilir.¹⁷⁴ Buna karşılık, yukarıda da ifade edildiği üzere bu kapsamda savcılığın sanık hakkındaki başka soruşturmaların da pazarlığa dahil edildiği toplu çözümlere gidilmesi mümkün değildir.¹⁷⁵ Bununla birlikte, savcılığın diğer soruşturmaların düşürüleceğini ilan etmesi, bunların pazarlığın bir cüzü olmadığı sürece, bunun mümkün olacağı ifade edilmektedir.¹⁷⁶ Bu hükümler marifetiyle, sanığın bazı suçları hakkında kovuşturma yapılmaması kararı verilmesi, iddia pazarlığı kapsamındaki cezanın hakim tarafından belirlenmesi yasağının dolanılması için bir imkan sağlamaktadır.¹⁷⁷ Buna karşılık, muhakemenin neticesine ilişkin bir iddia pazarlığının hiçbir zaman ikrar olmaksızın husule gelmemesi gerekmektedir; çünkü, muhakemeyi neticelendiren bir iddia pazarlığının mahkumiyet kararının ve cezanın belirlenmesi sırasında önerilecek ceza indiriminin temelini sanığın ikrarı teşkil edecektir.¹⁷⁸

Bu noktada mahkemenin salt sanığın ikrarıyla yetinmemesi gerektiği, mahkemenin maddi gerçeği araştırması yükümlülüğünün ortadan kalkmadığı ifade edilmektedir. Ayrıca her türlü muhtevadan yoksun, salt iddianamenin gerçeğe tekabül ettiği yolunda şekli bir ikrar yeterli kabul edilmemektedir.¹⁷⁹ Bunun sebebi ise bu nevi şekli bir ikrarın gerçeğe tekabül edip etmediğini denetleme imkânı bulunmamasıdır. Bu bağlamda, mufassal olmayan bir ikrar (*schlankes Geständnis*) ise ancak denetime imkân tanıyacak seviyede yeterli bilgi ihtiva etmesi halinde geçerli sayılacaktır.¹⁸⁰ Esasen, bu nevi bir ikrarın iddia pazarlığı neticesinde husule gelecek anlaşma bakımından yeterli olabilmesi için mahkeme ve savcılığın, dosyadaki deliller kapsamında ikrarın doğruluğu ve inandırıcılığına ikna olmuş olması ve vakanın aydınlatılmasına yönelik bir ihtiyacın söz konusu olmaması gerekir.¹⁸¹ Buna karşılık, hüküm üzerinde anlaşma kapsamındaki bir ikrara ilişkin delillerin duruşmada değerlendirilmesi gerekmekte, hakimin bu hususta yalnızca dosyadaki delillerle yetinmemesi gerektiği ifade edilmektedir.¹⁸² Buna göre, iddia pazarlığı kapsamındaki ikrarın, “nitelikli” (*qualifiziert*) bir ikrar niteliğini haiz olması gerekmektedir.¹⁸³ Böyle bir atılı suçun

¹⁷⁴ Volk ve Engländer (n 9) 283; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 38.

¹⁷⁵ Volk ve Engländer (n 9) 283.

¹⁷⁶ ibid 283.

¹⁷⁷ Sacher (n 40) 346.

¹⁷⁸ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 39.

¹⁷⁹ Volk ve Engländer (n 9) 284; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 17.

¹⁸⁰ Schroeder ve Verrel (n 7) 140; Krey ve Heinrich (n 3) kn 1522; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 891; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 17.

¹⁸¹ Roxin ve Schünemann (n 3) 402; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 41.

¹⁸² Stuckenberg (n 14) § 257c kn 46; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597.

¹⁸³ Schroeder ve Verrel (n 7) 140; Sacher (n 40) 349.

maddi ve manevi unsurlarını muhtevi, kapsamlı ve detaylı bir suç ikrarının varlığı halinde mahkeme, delillerin toplanmasından sarfinazar etmek suretiyle doğrudan hüküm aşamasına geçebilir.¹⁸⁴ Her hâlükârda mahkeme, vakanın şüpheye mahal bırakmayacak şekilde aydınlatılması ve sanığın kusurunun tespiti bakımından zorunlu olduğu hallerde nitelikli bir ikrarın varlığını aramalıdır.¹⁸⁵ Buradan hareketle iddia pazarlığı neticesinde husule gelecek anlaşmanın vücut bulabilmesi için temel şartın, sanığa daha hafif bir ceza sözü verilmesine, sanığın da inandırıcı ve nitelikli bir ikrarla mukabele etmesi olduğu neticesine ulaşılmaktadır.¹⁸⁶ Buna mukabil, kanun koyucunun ikrarın niteliğine ilişkin açık bir hüküm sevk etmekten imtina ettiği hususu da bu noktada vurgulanmalıdır.¹⁸⁷

Sanığın salt yazılı ikrarla yetinmek suretiyle duruşmada susma hakkını kullanması halinde, bu kurumdan yararlanması mümkün değildir: çünkü bu durumda mahkemenin CMK m 261 uyarınca ikrarın doğruluğunun denetlenmesi mümkün olmamaktadır.¹⁸⁸ Sanığın iddianamedeki atılı suçu kabul ettiği şeklindeki beyanıyla sınırlı muhtevadan yoksun bir şekli ikrar halinde mahkemenin, kısaltılmış da olsa bir delil toplama faaliyeti içine girmesini zorunlu kılacaktır.¹⁸⁹ Sanığın ikrarının kapsamının, iddianamenin kapsamının gerisinde kalması halinde ise bu konudaki müzakere vaka üzerinde pazarlık kapsamına gireceğinden, mahkeme kararı üzerinde pazarlık yasağının ihlali anlamına gelecektir. Bu nevi durumlarda mahkeme delilleri topladıktan sonra atılı suça ilişkin değerlendirmesini yapacaktır. Mutabakata dayalı olarak muhakemeyi neticelendirme imkânı, mahkemeyi aydınlatılması gereken vakalara ilişkin delilleri toplama yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır.¹⁹⁰ Mahkemenin ikrara ilişkin değerlendirmesi, CMK m 261'deki hakimin delilleri serbestçe değerlendirmesi kuralı kapsamına girmektedir. Bununla birlikte, ilk derece mahkemesi kararını sanığın ikrarı üzerine bina edecekse, bu ikrarın doğru olduğu kanaatine ulaşmış olması gereklidir.¹⁹¹

Kanuna göre iddia pazarlığına, yalnızca hukuki neticeler değil aynı zamanda, diğer yargılamayla ilgili tedbirler ve usuli işlemler de konu olabilir. Bu kapsamda, birtakım delillerin araştırılmasından vazgeçilip geçilemeyeceği tartışmalıdır. Genel olarak, mahkemenin takdir yetkisinde olan ve maddi gerçeğin araştırılması vazifesine halel

¹⁸⁴ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 28.

¹⁸⁵ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 17, 17a; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 41.

¹⁸⁶ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 17.

¹⁸⁷ Fezer (n 4) 181.

¹⁸⁸ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1524.

¹⁸⁹ Mahkemenin bu çerçevede toplayabileceği delillerin kapsamı hakkında bkz von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 29.

¹⁹⁰ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 30.

¹⁹¹ ibid kn 42.

getirmeyecek şekilde bu hususları iddia pazarlığına konu edilebilecektir.¹⁹² Kanunda anlaşma kapsamında olabilecek usuli işlemlere, sanığın delil toplanmasını talep etme hakkından feragat etmesi, davet edilen tanıkların dinlenilmesinden vazgeçilmesi, zararın giderilmesi sözü verilmesi ve hakim in reddi talebinde bulunmaktan vazgeçilmesi örnekleri verilebilir.¹⁹³ Burada kast edilen, sanığın, savcının veya katılanın birtakım ceza muhakemesinde kendisine tanınan haklardan feragat etmesi anlaşılmaktadır. Muhakeme süjelerinin delil sunma haklarından feragati, ancak böyle bir talebi mahkemenin maddi gerçeği araştırma görevini ihlal etmemesi halinde mümkün olabilecektir.¹⁹⁴ Bu hususta, bağlantı şartının gündeme gelebileceği ifade edilmektedir.¹⁹⁵

5. İddia Pazarlığı Usulünün Yürüyüşü ve Bağlayıcılığı

CMK m 257c f 3'e göre, iddia pazarlığı neticesindeki anlaşma; ancak sanık ve savcının mahkemenin teklifini kabulüyle husule gelecek ve bağlayıcı nitelik kazanacaktır.¹⁹⁶ Muhakemenin diğer süjelerinin, bilhassa katılanın onayı, kanunun açık lafzı karşısında, anlaşmanın husule gelmesi bakımından gerekli değildir.¹⁹⁷ Bir başka deyişle, katılan iddia pazarlığı konusundaki görüşlerini ifade edebilse de anlaşmaya karşı çıkması, anlaşmanın gerçekleşmesinin önünde bir engel teşkil etmeyecektir.¹⁹⁸ İddia pazarlığı kapsamındaki şeffaflık amacına hizmet eden hükümler uyarınca, sanık ve savcılığın hakim in iddia pazarlığı usulünü işletme teklifini zımni olarak onaylamaları yeterli olmamakta, bu konudaki iradenin bu süjelerce açıkça beyan edilmesi gerekmektedir.¹⁹⁹ Böylece iddia pazarlığı kanunuyla birlikte savcılığa, önceki yargı uygulanmasında tanınmamış olan iddia pazarlığı neticesinde husule gelen anlaşmayı veto etme yetkisi tanınmış bulunmaktadır.²⁰⁰ Öğretide, anlaşmaya ilişkin onayın şahsa sıkı sıkıya bağlı bir irade beyanı niteliğinde olmadığından, sanık müdafii tarafından da verilebileceği ifade edilmektedir.²⁰¹ Mahkemenin teklifinin kapsam ve şartları, savcılık ve sanığın salt onaylarıyla anlaşmanın vücut bulabileceği şekilde açık ve yeterli muhtevayla donatılmış olmalıdır. Bu çerçevede, iddia pazarlığı neticesindeki anlaşmada mutlaka yer alması gereken hususlar (*essentialia negotii*),

¹⁹² Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 13.

¹⁹³ Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 240; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 41; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 882, 883; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 14.

¹⁹⁴ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 14; Sacher (n 40) 346, 347.

¹⁹⁵ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 597.

¹⁹⁶ Sinn (n 6) 7, 8; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 598; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 45.

¹⁹⁷ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 610; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 45.

¹⁹⁸ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 24.

¹⁹⁹ Volk ve Engländer (n 9) 285; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 59; Roxin ve Schünemann (n 3) 400; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 25; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 45; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 78.

²⁰⁰ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 835; Roxin ve Schünemann (n 3) 401.

²⁰¹ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 59.

mahkeme teklifinde yer almalıdır.²⁰² Mahkeme, bu onaydan evvel gerçekleşen müzakerelerle bağlı değildir. Gerçekten, anlaşmanın bağlayıcı nitelikte olması sanığın menfaati ve hukuk güvenliği bakımından önem arz eden bir husustur. İddia pazarlığı neticesindeki anlaşma onaylandıktan sonra, muhakeme süjeleri duruşmanın devamında, anlaşmaya ilişkin diğer şartları yerine getirmelidir. Bunların başında sanığın, daha önce söz verilmiş olan atılı suçu ikrar etmesi gelmektedir. Savcılık ise m 154 ve 154a hükümleri uyarınca kovuşturmanın sınırlandırılması ve daha önceki karşılıklı olarak delillerin toplanması taleplerinden vazgeçilmesi konusundaki sözlerini yerine getirmelidir.²⁰³ Bu çerçevede, mahkeme ve sanık anlaşma kapsamındaki edimlerini yerine getirdikten sonra savcılığın, soruşturmaya devam etmeme sözü vermesine rağmen sürdürdüğü soruşturma bakımından, anlaşmanın bir muhakeme engeli teşkil edeceği kabul edilmektedir.²⁰⁴

Savcı, hakimin iddia pazarlığı çerçevesindeki anlaşma teklifini reddettiği takdirde anlaşma teşebbüsü başarısız sayılacak ve duruşmaya devam edilecektir. Bu durumda mahkeme, önceki teklifiyle bağlı olmayacaktır.²⁰⁵ Bu durumda duruşma savcısının, mahkeme ve müdafinin savcılığın reddini geçersiz kılacak şekilde zımnî bir anlaşma üzerinden mutabakata dayalı olarak neticelendirilmeleri ihtimali karşısında dikkatli olması önerilmektedir. Örneğin bu durum, sanığın hakimin teklifinde önerdiği cezanın üst sınırından hüküm verileceğine güvenerek, atılı suçu ikrar edebilir. Bunun üzerine de mahkeme delillerin toplanmasını neticelendirerek, söz konusu cezaya hükmedebilir.²⁰⁶ Böyle bir durumun önüne geçilebilmesi bakımından, duruşma savcısına başarısız olan iddia pazarlığını tutanağa geçirmek konusunda ısrar etmesi ve delillerin ortaya konulmasının kısaltılmasına itiraz etmesi tavsiye edilmektedir.²⁰⁷

Kanunun lafzında, savcının anlaşmayla bağlı olduğu açıkça zikredilmese de sonuç olarak savcının da anlaşmayla bağlı olduğu yolunda bir görüş mevcuttur.²⁰⁸ Buna karşılık kanunun lafzına göre, yalnızca mahkeme anlaşmayla bağlı olup sanık ve savcılık anlaşmayla bağlı değildir.²⁰⁹ Öğretide, *Roxin ve Schünemann* anlaşmayla yalnızca hakimin bağlı olmasından yola çıkarak iddia pazarlığı neticesinde husule gelen anlaşmayı, sadece mahkemeyi bağlayan idari bir sözleşme (*öffentlich-rechtlicher Vertrag*) olarak tavsif etmektedir.²¹⁰ Bunun sonucu olarak sanık, muhakeme hukuku araçlarıyla ifadelerine sadık kalmaya ve ikrarda bulunmaya icbar edilemez. Bir nevi anlaşmadan cayma anlamı taşıyan sanığın anlaşmayla bağlı

²⁰² Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 897.

²⁰³ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 46.

²⁰⁴ Roxin ve Schünemann (n 3) 406.

²⁰⁵ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 61.

²⁰⁶ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 47.

²⁰⁷ ibid kn 47.

²⁰⁸ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1526; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 94.

²⁰⁹ Volk ve Engländer (n 9) 285; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 63.

²¹⁰

Roxin ve Schünemann (n 3) 402.

olmadığı yönündeki açıklamasının, O'nun aleyhine olabilecek tek sonucu ise CMK m 257c f 4 uyarınca mahkemenin de artık anlaşmayla bağlı olmayacak olmasıdır. Bu nedenle, anlaşmaya ilişkin kabulü geri alan sanık, artık klasik çekişmeli yargılama usulüyle yargılanacaktır.²¹¹ Böylece sanık, ceza muhakemesi hukuku bakımından iddia pazarlığı usulünü kabul etmemiş bir sanık gibi normal yargılama usulüne tabi olacaktır.²¹² Bu noktada sanığın, CMK m 257c f 5 yeni duruşmanın başlangıcında, artık eski iddia pazarlığı neticesinde husule gelmiş olan anlaşmanın geçerli olmadığı hususunda bilgilendirilmesi gereklidir.²¹³ Öğretide, bu kısa bilgilendirilmenin sanığın daha önceki ikrarının geçersiz olduğunu ve bunun hukuki sonuçlarını anlaması bakımından yeterli olamayabileceği ve iddia pazarlığının zorunlu müdafilik kapsamında olmaması nedeniyle, gerekli hukuki yardımının bu hükümle sağlanmadığı ifade edilmektedir.²¹⁴ Sanık bu konudaki usul hakkında bilgilendirilmesine rağmen, ikrarını yinelediği takdirde bu nevi bir ikrar geçerli olacaktır. Buna mukabil, gerekli bilgilendirme yapılmadan ikrarın yinelenmesi hali CMK m 337 uyarınca bir temyiz sebebi sayılacaktır.²¹⁵

Bu haller dışında mahkeme, CMK m 257c f 4 uyarınca hukuki ve diğer vakaya ilişkin önemli hususları gözden kaçırdığı veya bunların daha sonra ortaya çıktığı, anlaşmada öngörülen ceza aralığının failin fiili ve kusurunun ağırlığıyla orantılı olmadığı kanaatine vardığı hallerde iddia pazarlığı neticesinde husule gelen anlaşmayla bağlı olmayacaktır.²¹⁶ Buna ilave olarak, sanığın duruşmadaki sonraki davranışlarının, anlaşmanın husule geldiği sırada mahkemenin yapmış olduğu tahmin ve tespitlere uymadığı hallerde de mahkeme anlaşmayı iptal edebilecektir.²¹⁷ Bu duruma örnek olarak, beklentinin aksine sanığın bir takım delillerin toplanmasını talep etmesi verilebilir.²¹⁸ Bu nevi bir kuralla, mahkemenin olaya ilişkin maddi ve hukuki değerlendirmede hataya düşmesi neticesinde cezayı doğru tayin edemediği vakalarda, hakime kararı düzeltme imkanı tanınmak istenmiştir.²¹⁹ Bu şekilde, mahkemenin anlaşmayla bağlı olmadığı haller oldukça geniş tutulmuştur.²²⁰ Anlaşmanın geçerliliğinin kapsamını daraltan bu yetki, muhakemenin neticesinin her zaman doğru ve adil bir karar olması gerektiği düşüncesiyle izah edilmiştir.²²¹ Mahkeme, iddia pazarlığının söz konusu olduğu her durumda, yukarıda sayılan

²¹¹ Zabel (n 94) 116; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 75.

²¹² Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 902.

²¹³ Roxin ve Schünemann (n 3) 400.

²¹⁴ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 598.

²¹⁵ Volk ve Engländer (n 9) 286.

²¹⁶ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 62; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 904-907; Roxin ve Schünemann (n 3) 400; Kindhäuser ve Schumann (n 17) 247; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 97.

²¹⁷ Kindhäuser ve Schumann (n 17) 247.

²¹⁸ Volk ve Engländer (n 9) 285, 286.

²¹⁹ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 605.

²²⁰ Schroeder ve Verrel (n 7) 141; Volk ve Engländer (n 9) 286.

²²¹ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 26.

şartlarda anlaşmanın geçersiz olabileceği konusunda bilgilendirmelidir.²²² Bu durumda, adil yargılanma ilkesi uyarınca sanığa sağlanan bir başka koruma ise bu kapsamdaki ikrarının artık delil olarak kullanılamayacak olmasıdır.²²³ Bununla birlikte, hakimın anlaşmayı bozma konusundaki bu geniş yetkisi, atılı suçu ikrar etmiş sanık bakımından anlaşmanın geçerliliği konusunda büyük bir belirsizlik teşkil ettiği ileri sürülmektedir.²²⁴ Mahkemenin iddia pazarlığı neticesinde husule gelen anlaşmayı ortadan kaldırdığı hallerde, daha önce belirlenmiş olan ceza aralığı geçerliliğini yitirecek ve CMK m 257c f 4 uyarınca sanığın anlaşma kapsamındaki ikrarı da delil olarak değerlendirilemeyecektir.²²⁵ Bu düzenleme, önceki yargı uygulamasından farklı olarak iddia pazarlığı kanununun sanık lehine getirdiği düzenlemelerden biridir.²²⁶ Buna mukabil, söz konusu değerlendirme yasağının yalnızca CMK m 257c f 4 cümle 1 ve 2’de zikredilen vaka tipolojileriyle mahdut olduğu vurgulanmalıdır. Örneğin, ilgili anlaşma yasak olduğu halde mahkeme kararı hakkında gerçekleştirilmişse, bu başlı başına sanığın bu kapsamdaki ikrarının değerlendirme yasağına tabi olduğu anlamına gelmeyecektir.²²⁷ Bu hususta tartışmalı olan bir mesele de sanığın geçersiz anlaşma kapsamındaki değerlendirme yasağına tabi olan ikrarının uzak etkisinin yani sanığın değerlendirme yasağı kapsamındaki ikrarından yola çıkılarak elde edilen delillerin de geçerli olup olmadığıdır. Yüksek mahkeme uygulamasında ve öğretideki hakim görüşe göre, genel olarak delil yasaklarının uzak etkisi kabul edilmediğinden, bu nevi vakalar için de uzak etkinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir.²²⁸ Aksi istikametteki görüşe göre, söz konusu iddia pazarlığının başarısız olmasının tek sorumlusunun mahkeme olduğu hallerde, uzak etki mümkün olmalıdır.²²⁹ Genel olarak delil değerlendirme yasağına ilişkin kuralla, sözleşmenin temelini çökmesi nedeniyle, adil yargılanma ilkesi gereği ilgili sözleşme kapsamındaki irade beyanı olan ikrarın da geçerliliğini yitireceği kabul edilmektedir.²³⁰ Federal Mahkeme uygulamasında ise genel olarak, ikrar bakımından sanığın lehine olan hususlar değerlendirme yasağı kapsamı dışında tutulmaktadır.²³¹

Geçersiz iddia pazarlıkları hukuka aykırı olduklarından, bağlayıcılıkları yoktur. Kanun yolu denetiminde bu durumun tespiti bir bozma sebebi teşkil edecektir.²³²

²²² Walter (n 8) 184.

²²³ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 77; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 113.

²²⁴ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 26.

²²⁵ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 207; Kindhäuser ve Schumann (n 17) 248; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 28; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 90.

²²⁶ Roxin ve Schünemann (n 3) 401.

²²⁷ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 54.

²²⁸ Volk ve Engländer (n 9) 286; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 607; Joecks ve Jäger (n 8) 637.

²²⁹ Bkz Walter (n 8) 184; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 55; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 116.

²³⁰ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 28.

²³¹ Joecks ve Jäger (n 8) 37, 637; Roxin ve Schünemann (n 3) 406.

²³² Ignor, *Die gesetzliche Regelung der Verständigung* (n 78) 242.

Anayasa Mahkemesi savcılığın, bu tür kararlara karşı kanun yoluna gitme yükümlülüğü altında olduğuna hükmetmiştir. Gerçekten, kanunda iddia pazarlığı neticesinde anlaşmanın husule gelebilmesi için savcılığın açık onayının aranması, aynı zamanda savcılığa kurumun kanuni hükümlere uygun bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını denetleme vazifesini de yüklemiş bulunmaktadır.²³³ Bu kapsamda içeriği uygun olmayan ve ayrıca şekil şartlarına ilişkin hükümleri uyulmayan anlaşmaların yanı sıra gayri resmi, gizli ve hukuka aykırı müzakere ve pazarlıklar da geçersizdir.²³⁴ Bu nevi kanuna aykırı pazarlığa katılan hakim ve savcının ceza muhakemesi kanununun temel hükümlerini ihlal etmeleri nedeniyle, yanlış bir karar verilmesi noktasında somut bir tehlike ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ilgili hakim ve savcının CK m 339'da düzenlemiş olan kanunun çarpıtılması suçundan sorumlulukları gündeme gelebileceği ifade edilmektedir.²³⁵

6. Tutanağa Geçirme, Şeffaflık ve Sanığa Haklarının Öğretilmesine İlişkin Yükümlülükler

Ceza muhakemesinde iddia pazarlığının şeffaflığının garanti altına alınması, pazarlıkta uyulması gereken usullere riayet edilmesinin sağlanması ve iddia pazarlığı muhakemesinin kanun yolu denetiminin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi, bu usulün hukuk devletinin gereklerine uygun bir şekilde yürütülmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu nedenle, İddia Pazarlığı Kanunu'nda, kapsamlı bir tarzda tutanağa geçirme, şeffaflık ve sanığa haklarının öğretilmesine ilişkin yükümlülükler getirilmiştir.²³⁶ Gerçekten, kanun koyucunun, 2009 yılında bu kurumu açık düzenlemeye kavuşturmakta temel amacı hukuk güvenliğini temin etmektir. Bu nedenle, muhakeme süreçlerini bilhassa sanığın haklarını koruyacak, CMK m 257c hükmünü tamamlayıcı nitelikte birçok maddede düzenlemeler yapılmıştır.²³⁷

Bu düzenlemelerin başında, ceza muhakemesine katılan kişiler arasında açık bir iletişimi mümkün kılacak hükümler gelmektedir. Örneğin, CMK m 160 f 1'de soruşturma aşamasında savcılığın, muhakemenin diğer süreçleriyle soruşturmanın yürüyüşüne ilişkin görüşmeler yapabilmesine imkân tanınmıştır. Benzer bir düzenleme, iddianamenin kabulü safhası bakımından yetkili mahkemeye tanınmıştır.²³⁸ Duruşma aşamasında da taraflar arasında iddia pazarlığının temelini teşkil edecek müzakerelerin gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu nevi görüşmeler, 2009 yılındaki yasa değişikliği öncesinde mümkün olsa da anılan dönemde konunun

²³³ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 2.

²³⁴ Murmann (n 7) 126; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 611; Roxin ve Schünemann (n 3) 405; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 50.

²³⁵ Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 242; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 611; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 83-88.

²³⁶ Joecks ve Jäger (n 8) 637; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 59.

²³⁷ Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 240.

²³⁸ CMK m 202a ve 212; ayrıca bkz Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 240.

yasal zemininin bulunmaması, CMK m 24 uyarınca hakimın tarafsızlığını yitirdiği gerekçesiyle reddi taleplerine yol açabiliyordu. Yeni düzenlemelerle birlikte hakim, diğer muhakeme sùjeleriyle muhtemel bir anlaşmanın zeminini teşkil edecek şekilde iletişim tesis etmek hususunda cesaretlendirilmektedir.²³⁹

Buna ilave olarak CMK'da, hüküm üzerinde ikrar temelli anlaşmanın kurulmasında, şeffaflığın sağlanması amacıyla matuf çok sayıda hüküm mevcuttur. Bu önemli bir değişiktir; çünkü yukarıda da arz edildiği üzere yasal düzenlemeye kadar olan dönemde pazarlık usulü büyük ölçüde, pazarlığa katılanlar bundan oldukça memnun olsa da yargılamanın aleniliği ilkesiyle açıkça çelişen bir şekilde gizli yürütülüyordu. Bu nedenle 2009 yılında CMK m 243 f 4 hükmüyle hakime duruşma safhasında, soruşturma ve iddianamenin kabulü safhalarında yukarıda izah edilen tarzda müzakerelerin vukuu bulup bulmadığını açıkça ifade etme yükümlülüğü getirilmektedir. Bu yükümlülük bakımından söz konu müzakerelerin ulaştığı sonucun bir etkisi yoktur. Bu düzenlemenin amacı, yargılamanın aleniyeti ilkesinin hayata geçirilmesi için duruşmanın yanında başka, gayri resmi pazarlık usulünün mevcudiyetinin önüne geçmektir.²⁴⁰

Kanun koyucu, Federal Mahkeme içtihatlarında yer alan sanığın usule ilişkin bilgilendirilmesi hususunda, birtakım hükümler sevk etmiştir. Sanığın hukuki güvenliğini sağlama amacıyla ihdas edilen CMK m 35a f 3 hükmünde, mahkemenin kanun yollarına başvurma hakkı konusundaki genel bilgilendirmeye ilave olarak, aynı maddenin ikinci ve üçüncü fıkraya hükümlerine göre iddia pazarlığı neticesinde de kanun yoluna başvurma konusunda serbest olduğuna dair sanığa haklarını öğretme yükümlülüğü getirmiştir.²⁴¹ Buna ilave olarak, CMK m 302 f 1 hükmünde getirilen kanun yoluna başvurma hakkından feragatin iddia pazarlığına konu olamayacağı yolunda bir yasak getirilmiştir.²⁴² Bu düzenlemede kanun, önceki yargı uygulamasından ayrılmıştır.²⁴³ Öğretide, ilk derece hakimlerinin bu yasaktan çok memnun olmadıkları ve bunun pek de şaşırtıcı olmadığı ifade edilmiştir.²⁴⁴ Buna karşılık, uygulamada kanunu dolanma manasına gelebilecek olan, kanun yoluna müracaatın hemen akabinde geri çekilmesi gibi uygulamanın bir kısmı ve doktrinde tenkide uğrayan bir usul geliştirmiş bulunmaktadır.²⁴⁵ Buna göre, CMK m 302 f 1'in lafzı kanun yoluna gitmekten feragati yasaklamakta; ancak bu kanun yoluna müracaatın geri alınmasını

²³⁹ ibid 240.

²⁴⁰ ibid 241; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 600; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 60.

²⁴¹ Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 241; Volk ve Engländer (n 9) 285; Zehetgruber (n 46) 424; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 65; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 601.

²⁴² Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 207; Schroeder ve Verrel (n 7) 142; Volk ve Engländer (n 9) 285; Walter (n 8) 185; Meyer-Gößner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 15b; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 601.

²⁴³ Roxin ve Schünemann (n 3) 401.

²⁴⁴ Sinn (n 6) 11; Ignor, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung' (n 78) 241.

²⁴⁵ Schroeder ve Verrel (n 7) 142; Roxin ve Schünemann (n 3) 403; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 67.

ihtiva etmemektedir. Federal Mahkemeye göre, bu nevi bir geri almanın geçersiz sayılabilmesi için hakimin sanığa, kanun yoluna müracaatı geri almasını önermesi veya iddia pazarlığının muhtevasına dahil etmiş olması gerekmektedir.²⁴⁶ Öğretide bu uygulamanın kanunun dolanılması anlamına geldiği ifade edilmektedir. Bu görüşe göre, şekilde kanun yoluna müracaat edilip hemen akabinde bunun geri alınması, hakkın kötüye kullanılması nedeniyle geçersiz sayılmalıdır.²⁴⁷

Nihayet, kanun koyucu şeffaflığın sağlanması ve iddia pazarlığı neticesinde husule gelen anlaşmada tesis edilen hükümlerin denetimine imkân sağlamak amacıyla, bir dizi tutanak altına alma yükümlülüğü getirmiştir. CMK 160b f 2 ve 202a hükümlerinde gerek soruşturma gerekse iddianamenin kabulü safhalarında gerçekleştirilen müzakere ve görüşmelerin tutanak altına alınması yolunda bir hüküm sevk edilmiştir.²⁴⁸ Duruşma safhası için CMK m 273 f 1, m 257b ve 273 f 1/a'da karar bir iddia pazarlığına dayanıyorsa bunun veya böyle bir pazarlığın söz konusu olmadığı (Negativattest) da duruşma tutanağına geçirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir.²⁴⁹ İddia pazarlığının yürüyüşü ve muhtevası ile neticesine ilişkin sürece ilişkin önemli unsurlar duruşma tutağına geçirilmelidir (CMK m 273 1a).²⁵⁰ Bu tutanakta, iddia pazarlığının yürüyüşü, muhtevası ve sonucuna ilişkin önemli hususlar yer almalıdır.²⁵¹

Mahkemenin kararı bir iddia pazarlığına dayanıyorsa, CMK m 267 uyarınca bu husus, gerekçeli kararda açıklanmalıdır. Bu kuralın getirilmesinin sebebi, kanun yolu mahkemelerinin anlaşma sürecine ilişkin olarak bilgilendirilmesi ve böylece denetime imkân sağlanmasıdır.²⁵² İddia pazarlığı neticesinde bir anlaşma husule gelmemiş olsa da bu hususun tutanağına geçirilmesi gerekmektedir. Böylelikle, gizli ve kanundaki şekil şartlarına riayet edilmeden gerçekleştirilen gayri resmi anlaşmaların önüne geçilmeye çalışılmış ve duruşmadaki hadiselerin kanun yolu mahkemesi tarafından denetlenebilmesine imkan sağlanmak istenmiştir.²⁵³

Yukarıda zikredilen sanığın bilgilendirilmesi ve şeffaflığa ilişkin çok sayıda kuralla birlikte, iddia pazarlıklarının önünde şekli engeller tesis edilmiş bulunmaktadır. Buna mukabil öğretide *Weigend*'e göre kanun, bu şekli şartların oluşturduğu sis duvarının ardında hakimlere, yıllardır uygulamada kazandıkları iddia pazarlığını yürütme

²⁴⁶ Meyer-Göfner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 15b; Joecks ve Jäger (n 8) 635; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 68;

²⁴⁷ Konu hakkındaki görüşler için bkz Volk ve Engländer (n 9) 310; Walter (n 8) 185; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 35; Roxin ve Schünemann (n 3) 403; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 883.

²⁴⁸ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 600; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 60.

²⁴⁹ Ignor, *'Die gesetzliche Regelung der Verständigung'* (n 78) 241; Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 207; Meyer-Göfner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 31; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 600.

²⁵⁰ Schroeder ve Verrel (n 7) 141; Krey ve Heinrich (n 3) kn 1531; Roxin ve Schünemann (n 3) 401.

²⁵¹ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 80.

²⁵² Ignor, *'Die gesetzliche Regelung der Verständigung'* (n 78) 241.

²⁵³ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 64.

iktidarını teslim etmiştir.²⁵⁴ Bunun sonucu olarak, kanun koyucu iddia pazarlığına ilişkin kanunla, şeklen reddetse de özü itibarıyla bir taraflar arası mutabakat ilkesinin önünü açmıştır. Bu ilkenin kabulü, sanık ile ceza adaleti sistemi arasındaki menfaat uyumsuzluğunda sonuç olarak mahkemenin kararı tek taraflı ve adaletsiz olsa da, muhakeme süjeleri şekil şartlarına uygun bir tarzda ilgili usulü kabul etmelerinin geçerli olması sonucunu beraberinde getirmektedir.²⁵⁵ Alman ceza muhakemesi hukukunun temel unsurlarından bir kopuş anlamına gelen bu değişim, kanun koyucu tarafından açıkça ifade edilmemiştir. İddia pazarlığı kurumu şekli olarak duruşma safhasına yerleştirilmesi ve maddi gerçeğin araştırılması ilkesinin muhafaza edildiğinin ilanı suretiyle, deyim yerindeyse zevahir kurtarılmıştır.²⁵⁶ Bir başka deyişle, maddi gerçeğin araştırılması ilkesinin iddia pazarlığında katı bir şekilde uygulanması, kurumun esasını yargılamanın kısaltılması amacıyla çelişecek ve sanığın rızasıyla delillerin toplanması safhasının sınırlandırılması imkanını ortadan kaldıracaktır. Bu da kanunun lafzında veya gerekçesinde ifade edildiği şekliyle iddia pazarlığında da maddi gerçeğin araştırılması ilkesinin herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan uygulanması, iddia pazarlığı kurumunun esası ve amacıyla bağdaşmamaktadır. Zira bu kurumun varlık sebebi, ceza muhakemesinin kısaltılması ve kolaylaştırılmasıdır. Bu nedenle, geleneksel anlamıyla maddi gerçeğin araştırılması ilkesiyle bu kurumun tevil edilmesi mümkün gözükmemektedir.²⁵⁷ Bu nedenle öğretilde, maddi gerçeğin araştırılması ilkesini, iddia pazarlığı kurumu bağlamında yeniden yorumlama çabaları görülmektedir. İddia pazarlığının nirengi noktasını sanığın ikrarı teşkil ettiğinden, maddi gerçeğin araştırılmasının zorunlu ve vazgeçilmez asgari kapsamını da bu nevi bir ikrarın muhtevası ve niteliğinin araştırılması teşkil edecektir.²⁵⁸

7. Kanun Yolları

Kanun yolları meselesinde farklı teklifler olmuş olmasına rağmen kanun koyucu, iddia pazarlığına ilişkin kanun hükümleri, istinafa veya temyize gidilmesi bakımından bir sınırlama getirmemeyi tercih etmiştir.²⁵⁹ Sulh mahkemesi önünde gerçekleşen iddia pazarlıklarına karşı hem sanık hem de savcı istinaf kanun yoluna müracaat edebilir. İstinaf mahkemesi, ilk derece mahkemesinin iddia pazarlığı anlaşmasıyla bağlı değildir.²⁶⁰ Temyiz kanun yolu bağlamında da sanık hem maddi hukuka aykırılık hem de muhakeme hukukuna aykırılık gerekçesiyle bu kanun yoluna müracaat edebilir. Örneğin, bir maddi hukuk meselesi olmak üzere sanık, cezalar arasındaki makas açıklığının yarattığı baskı neticesinde, iddia pazarlığı kapsamındaki teklifi

²⁵⁴ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 207, 208.

²⁵⁵ ibid 208.

²⁵⁶ ibid 208; ayrıca bkz Schroeder ve Verrel (n 7) 141.

²⁵⁷ von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 26.

²⁵⁸ ibid kn 27.

²⁵⁹ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 87.

²⁶⁰ ibid kn 88.

kabul ettiği gerekçesiyle temyize başvurabilecektir.²⁶¹ Muhakeme hukukuna aykırılık ise örneğin, hakimin, kurum kapsamında verdiği bağlayıcı sözlere uymamış olması halinde söz konusu olabilecek bir temyiz sebebidir.²⁶² Benzer durum, şartların varlığı halinde yargılanmanın yenilenmesi için de geçerlidir.²⁶³ Mahkemenin, anlaşmadan çekilmesi haklı bir temele dayanmadığı takdirde de CMK m 257c hükmünün ihlali gerekçesiyle, CMK m 337 uyarınca temyiz kanun yoluna başvurulması mümkündür.²⁶⁴

Bu noktada usulüne göre vücut bulmuş bir anlaşmanın yalnızca, anlaşmayı onaylayan ilk derece mahkemesi bakımından bağlayıcı olduğu, istinaf ve temyiz mahkemelerini bağlamadığı vurgulanmalıdır.²⁶⁵ Bununla birlikte, sanığın hükmeye karşı temyize gitmesi halinde, genel kural niteliğindeki aleyhe bozma yasağının geçerli olması gerektiği ifade edilmektedir.²⁶⁶ Keza, dosyanın kanun yolu incelemesi neticesinde mahkemesine geri gönderilmesi halinde, ilk derece mahkemesinin de CMK m 354 f 2 ve 3 hükümleri uyarınca, önceki anlaşmayla bağlı olmadığı kabul edilmelidir.²⁶⁷ Yargılamanın yenilenmesi usulü ise, CMK m 359 vd. hükümlerinde düzenlenmiş olan bu olağanüstü kanun yoluna ilişkin genel kurallara göre mümkün olabilecektir.²⁶⁸

V. Kuruma İlişkin Öğreti Görüşleri

1. Kurumun Alman Ceza Muhakemesi Sistemiyle Uyumlu Olmadığı Yolundaki Görüş

Öğretinin, iddia pazarlığına yaklaşımı öteden beri menfi olsa da bilhassa kurumun yasal zemine kavuşturulmasını müteakip dönemde, bu konuda görüşler bir ölçüde çeşitlenmiş ve daha nüanslı bir görünüm arz etmeye başlamıştır. Bu çerçevede kurum hakkındaki öğreti görüşleri, kurumu kökünden reddeden halen hakim olan görüş, kuruma şüpheyle bakan görüş ve nihayet halen azınlıkta olan kuruma ilişkin kanuni düzenlemeyi doğru istikamette atılmış büyük bir adım olarak değerlendiren görüş olarak tasnif etmek mümkündür.²⁶⁹

Yaklaşık elli yılı aşan bir süredir Alman mahkemeleri tarafından kendisine başvurulmasına rağmen, halen öğretinin ağırlıklı bir kısmı iddia pazarlığı kurumuna

²⁶¹ ibid kn 89; Joecks ve Jäger (n 8) 637, 638; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 32b.

²⁶² ibid kn 90; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 33.

²⁶³ Meyer-Goßner ve Schmitt, § 257c StPO kn 34.

²⁶⁴ Schroeder ve Verrel (n 7) 142.

²⁶⁵ Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 25a; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 49.

²⁶⁶ Kindhäuser ve Schumann (n 17) 248; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 64; Meyer-Goßner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 25a.

²⁶⁷ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1525; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 598.

²⁶⁸ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 99; Joecks ve Jäger (n 8) 638.

²⁶⁹ Bu hususta bkz Radtke (n 8) 518, 519; Volk ve Engländer (n 9) 282; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 854, 855; von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 90.

kökten karşıdır. Hatta CMK m 257c ve buna bağlı olarak değiştirilen m 35a, 160b, 202a, 212 ve 257b hükümleriyle birlikte, yukarıda arz edildiği gibi artık 19. Yüzyılda geliştirilen muhakeme hukuku ilkelerine dayanılarak hazırlanan ve ıslah edilmiş ceza muhakemesi modeline dayanan Ceza Muhakemesi Kanunu'na en ağır müdahale olduğu ifade edilmiştir. Bu görüşe göre, zikredilen değişikliklerle birlikte, klasik duruşmalı usul terk edilmiştir. Bunun yerini, kısaltılmış neredeyse saf anlamda tahkik sisteminin aldığı ifade edilmiştir.²⁷⁰ Bu bağlamda, şüpheli veya sanığın hakim, savcı ve müdafii arasında gerçekleşen pazarlıkta bir obje olarak muamele görmesi tehlikesine işaret edilmiştir.²⁷¹

İddia pazarlığı usulünün, Alman ceza muhakemesi hukukunun geleneksel ilkeleriyle uyumsuzluk teşkil ettiği genel olarak kabul edilmektedir.²⁷² Hatta, kanun koyucu da iddia pazarlığına ilişkin hazırlıklar sırasında, ceza muhakemesi hukukun geleneksel ilkeleriyle bu kurumun ahenkli hale getirilmesindeki zorluğu kabul etmiştir.²⁷³ Söz konusu muhakeme ilkelerinin başında kuşkusuz, kovuşturma mecburiyeti ilkesi gelmektedir. İddia pazarlığıyla birlikte, tüm suçların soruşturulması ve kovuşturulması yükümlülüğünün ihlal edildiği ileri sürülmektedir.²⁷⁴ Gerçekten hafif ve orta ağırlıktaki suçlar bakımından uygulanmakta olan maslahata uygunluk ilkesinin kapsamını aşan, ağır suçlar bakımından da uygulama kabiliyeti bulan iddia pazarlığı neticesiyle failin kusurunun ağırlığına uygun düşmeyen bir cezaya hükmedilmesi ihtimali söz konusudur. Bu nevi bir cezanın, CK m 46'da düzenlenmiş olan failin kusuruyla orantılı cezaya hükmedilmesi hükmüyle çelişeceği ifade edilmektedir.²⁷⁵ Zira kusur, failin cezanın belirlenmesinin temelini teşkil ettiğinden, hükmedilen ceza failin işlediği haksızlığa ve kusurunun yoğunluğuna nispeten daha az veya daha fazla olamaz. İddia pazarlığında ise klasik duruşmalı yargılama neticesindeki ceza ile iddia pazarlığı usulünün uygulanması suretiyle belirlenecek ceza arasındaki makası failin kusuru değil, bilakis onu bu usulü kabul edip etmeme kararı tayin etmektedir.²⁷⁶ Müellifler bu hususta, başka bir soruna daha dikkat çekmektedir. Cezalar arasındaki bu makas farkının bünyesinde barındırdığı esas tehlike, sanığın kusuruyla mütenasip olmayan bir cezayla tehdit edilip, yargılamayı kısaltan ikrara icbar edilmesi ihtimalidir. Bu nevi bir baskı altındaki ikrarın, hür irade eseri olduğunun şüpheli olduğu ve CMK m 136a f 1 anlamında cevaz verilmeyen bir "tehdit" kapsamına girebileceği de bu konudaki öğreti eleştirileri arasında yer almaktadır.²⁷⁷ İddia pazarlığıyla sanığa verilen ceza hakkındaki bir eleştiri ise aslında

²⁷⁰ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 1, 14.

²⁷¹ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 595.

²⁷² Krey ve Heinrich (n 3) kn 1508.

²⁷³ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 595.

²⁷⁴ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1508.

²⁷⁵ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 595.

²⁷⁶ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 205.

²⁷⁷ ibid 205; ayrıca bkz Schroeder ve Verrel (n 7) 142; Volk ve Engländer (n 9) 282.

bir ceza indiriminin yapılmıyor olduğu iddiasıdır. Bu görüşe göre, iddia pazarlığında aslında görünüşte indirimli bir ceza söz konusu olup, gerçekte kişiye ceza indirimi yapılmamaktadır.²⁷⁸ Keza, sanığın üzerindeki ikrar baskısının maddi gerçekliğe tekabül etmeyen ikrarlara sebebiyet vererek, adli hatalara yol açacağı görüşü de dile getirilmektedir. Bu çerçevede, kurumun sanığın adeta eşit bir müzakereci gibi bir konuma yükselttiği intibanı uyandırır da hakimin kurumun uygulamasındaki başat konununun da bir sonucu olarak, sanığın hukuki statüsünün güçlenmekten ziyade zayıfladığı görüşü ileri sürülmektedir.²⁷⁹

Gerek CMK m 257c f 1 hükmü gerekse konuya ilişkin yüksek yargı kararlarında iddia pazarlığı kurumunun maddi gerçeğin araştırılması ilkesine hanel getirmeyeceği ifade edilse de bu, kurumun temel mantığıyla çelişmektedir. Zira iddia pazarlığı kurumunun esasını, sanığın ikrarının, davaya ilişkin başkaca delillerin araştırılması lüzumunu ortadan kaldırması teşkil etmektedir.²⁸⁰ Gerçekten, ikrar üzerindeki pazarlıkta hakim sanığın atılı suçu işlediği ve kusurunun ağırlığı konusundaki şüpheler devam etmesine rağmen, O'nun ikrarıyla iktifa etmek suretiyle başkaca delile gerek duymaksızın, doğrudan hüküm aşamasına geçmektedir.²⁸¹ Böylece, maddi gerçeğin araştırılması ve usul ekonomisi çerçevesinde yargılamanın hızlandırılması amaçları arasındaki uyumsuzluklar kanun koyucu tarafından çözüme kavuşturulmamış; bu vazife barındırdığı tüm risklerle beraber uygulamaya tevdi edilmiştir.²⁸²

Buna ilave olarak kurumla birlikte duruşmanın aleniyeti ve sözlülük ilkelerinin, kapalı kapılar arkasındaki pazarlıklarla yargılamanın neticelenmesi nedeniyle ihlal edildiği de kuruma yöneltilen eleştiriler arasında yer almaktadır.²⁸³ Alman hukukunda yargılama neticesinin mahkeme ve muhakemenin sùjeleri arasındaki pazarlık neticesinde belirlenmesi esasına dayanan bu kurum, öğretilerdeki yaygın kanaate göre ceza muhakemesi kanunu ıslah edilmiş tahkik sisteminin tam manada erozyona uğradığını göstermektedir.²⁸⁴ Wohlers'a göre, kanun koyucunun bu konudaki görüşlerinin aksine iddia pazarlığına dayanan bir ceza muhakemesi düzeni, klasik ceza muhakemesinden çok temel konularda ayrılmaktadır.²⁸⁵ Bunların başında şüphesiz, arz edildiği üzere maddi gerçeğin araştırılması ilkesi gelmektedir. Kanun koyucunun, iddia pazarlığı kapsamında da maddi gerçeğin araştırılmasının aynen uygulanacağı önermesi ciddiye alınacak olursa, yargılamayı kısaltma amacına matuf ihdas edilmiş bu kuruma gerek olmayacaktır.²⁸⁶ Bununla bağlantılı olarak, pazarlıkta adeta bir

²⁷⁸ Schünemann, 'Urteilsabsprachen im Strafverfahren' (n 28) 962.

²⁷⁹ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 143.

²⁸⁰ Krey ve Heinrich (n 3) kn 1509.

²⁸¹ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 595.

²⁸² *ibid* kn 596.

²⁸³ Klieszewski (n 58) 125; Krey ve Heinrich (n 3) kn 1510

²⁸⁴ Bu hususta bkz Krey ve Heinrich (n 3) kn 1511; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 2.

²⁸⁵ *ibid* kn 143.

²⁸⁶ *ibid* kn 143.

suçluluk karinesinden hareket edildiği ifade edilmektedir. Sanık belli hallerde kendi kendini suçlamama hakkından feragat etmekte, şüpheden sanık yararlanır ilkesi ihlal edilebilmektedir.²⁸⁷ Ayrıca, hakim bu kurum kapsamındaki geniş yetkileri sıklıkla tenkide uğramakta ve bu yetkinin sınırlandırılması konusunda yeterince gayret gösterilmediği tenkidi de dile getirilmektedir. Bu noktada, iddia pazarlığı teşebbüsü akim kaldığında, artık suçu ikrar etmiş sanığın bu ikrarı usul hukuku anlamında geçersiz sayılsa da davayı değerlendiren hakim zihninden silinmesinin mümkün olmadığı hususu vurgulanmaktadır.²⁸⁸ Bu durum da mahkemenin tarafsızlığına gölge düşürdüğü eleştirilerini beraberinde getirmektedir.²⁸⁹

2. Usul Ekonomisi ve Muhakemenin Hızlandırılması Mülahazalarıyla Kurumun Faydalı Olduğu Yolundaki Görüş

İddia pazarlığının, uygulamada yargılamayı kısaltması ve iş yükünü azaltması mülahazalarıyla, maddi gerçeğin araştırılmasında alternatif gerçek teorileri veya ceza muhakemesinde bir mutabakat veya rıza ilkesinin kabulü suretiyle meşru zemine oturtmaya çalışan görüşler de mevcuttur.²⁹⁰ Genel olarak kurumun, büyük ve kapsamlı davalarla ticari ceza davalarında yargılamanın kısaltılması ve neticelendirilmesinde faydalı olduğu kabul edilmektedir.²⁹¹ Bu çerçevede, mahkemenin iş yükünün azalması, yargılamanın kısaltılması, sanığın ceza indirimi alması, mağdurun duruşmada ifade vermektan korunması ve failin kararının oluşumuna katkıda bulunması suretiyle ıslahına katkıda bulunulması bu kurumdan umulan başlıca faydalı neticeler arasında yer almaktadır.²⁹²

Bu noktada, kurumu tenkit edenlerin teori noksanlığı olarak ifade ettiği duruma cevaben, kurumu esas itibarıyla faydalı bulan müellifler, kurumun esasını tarafların mutabakatı ilkesine dayandırmaktadır. Kurumun lehindeki görüşe göre, iş birliği ve mutabakat modeline dayanan uyumsuzluk çözümü, sanığa müdafî marifetiyle kusur ve cezasının tespiti sürecinin şekillenmesinde müessir olmasına imkân sağlamaktadır. Öğretide *Rosenau*, CMK 153a uygulamasında elde edilen tecrübeler de dayanarak, bu nevi bir muhakeme modelinin, yargılamanın sonuçlarının kabullenilmesine ve dolayısıyla hukuk barışına katkıda bulunduğu görüşündedir.²⁹³ Müellif, böyle bir mutabakat veya rıza paradigmasının, Alman ceza muhakemesi mimarisiyle kolay uyumlaştırılmayacağını teslim etmekle birlikte; maddi gerçeğin araştırılması gibi geleneksel muhakeme ilkelerinin, mutabakat ve yargılamanın

²⁸⁷ Volk ve Engländer (n 9) 282; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 595; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 15.

²⁸⁸ Schünemann, 'Urteilsabsprachen im Strafverfahren' (n 28) 961, 965.

²⁸⁹ Zehetgruber (n 46) 422, 423.

²⁹⁰ Greco (n 2) 2.

²⁹¹ Volk ve Engländer (n 9) 281.

²⁹² Schroeder ve Verrel (n 7) 139, 140.

²⁹³ Rosenau (n 10) 1622-1624.

hızlandırılması gibi mütakabil ilkelerle dengelenmesini savunmaktadır. Bunlara ilave olarak, işlevini bihakkın yerine getirebilen bir ceza adaleti sisteminin temini mülhazaları da bu mütakabil ilkeler arasında yer almaktadır. Müellif, bunları da ceza muhakemesinin temel ilkeleri arasında tavsif etmekte ve bu ilkelerle diğer ilkelerin çatışması halinde, menfaat tartımı ilkesine göre değerlendirme konusu hakkında öncelik verilmesi gereken ilkenin uygulanması gerektiği kanaatindedir. Buna örnek olarak da kovuşturma mecburiyeti ilkesinin, maslahata uygunluk ilkesi marifetiyle dengelenmesini vermektedir.²⁹⁴

Kurumun lehindeki en güçlü argüman ise artık kurumun sistemin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiş olması ve bu usul olmaksızın ceza adaleti sisteminin çökeceği yolundaki görüştür. Buna göre, pazarlık usulü adeta bir zaruret hali neticesinde ortaya çıkmış ve artık yürürlükten kaldırılması mümkün değildir. Kaldı ki kurumun yasaklanması halinde bu yalnızca pazarlığın gizli yürütülmesi sonucunu doğuracaktır.

Günümüz ceza muhakemesinde hakim olan ilkeler bakımından da iddia pazarlığının hatırı sayılır bir etkisi söz konusudur. Ceza muhakemesinin başlıca amaçları olan maddi gerçeğin araştırılması ve adalet ilkelerinin yerini gittikçe artan oranda, usul ekonomisi (*Verfahrensökonomie*) mülhazaları almaktadır. Uygulamacılar, özellikle aşırı iş yükünü de gerekçe göstermek suretiyle, pazarlık usulünün vazgeçilmez nitelikte olduğunu vurgulamaktadır.²⁹⁵ Bu nedenle, artık Kıta Avrupası tahkik sisteminde maddi gerçeğin araştırılmasının pazarlığa tabi olmadığı yolundaki görüşün gerek mevcut uygulama gerekse iddia pazarlığına ilişkin mevzuatla birlikte geçerliliğini yitirdiği müşahede edilmektedir. İddia pazarlığı kapsamında maddi gerçeğin araştırılması ilkesi görünüşte muhafaza edilmiş olsa da uygulamada ikrar karşılığında maddi gerçek ve adaletin mübadele edildiği ifade edilmektedir.²⁹⁶

VI. Anayasa Mahkemesi'nin 2013 Tarihli Kararı

Kurumun yasallaşmasını takip eden süreçte, en önemli gelişme ise Anayasa Mahkemesi'nin kurumun anayasaya aykırılığı konusunda verdiği karar olmuştur. Anayasa Mahkemesi, iddia pazarlığı kanunu hakkındaki kararını 19 Mart 2013 tarihinde vermiş, kurumun gerek ceza muhakemesi kuralları gerekse de hukuk devleti ilkeleri bakımından, kararın verildiği tarih itibarıyla anayasaya aykırı olmadığına ya da Mahkeme'nin ifadesiyle kararın verildiği sırada anayasaya uygun olduğuna karar vermiştir.²⁹⁷ Mahkeme kararında, kanun koyucunun ceza muhakemesinde iddia pazarlığı kurumunu yargılamanın basitleştirilmesi amacıyla yasal düzenlemeye

²⁹⁴ ibid 1624, 1625; ayrıca bkz Zabel (n 94) 102, 103.

²⁹⁵ Radtke (n 8) 524; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 594.

²⁹⁶ Wohlers, *Einleitung* (n 30) kn 145.

²⁹⁷ BVerfG Urteil von 19.03.2013 – 2 BvR 2628/10, para 122; ayrıca bkz Yenisey (n 19) 465, 466; Sinn (n 6) 6; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 19; Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 855; Beulke ve Swoboda (n 3) kn 596; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 13.

kavuşturmasının önünde anayasal bir engel olmadığına karar vermiş; ancak bu konuda ceza muhakemesinin ilkelerinden taviz verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁹⁸ Mahkeme kararında iddia pazarlığı kurumu kusur ilkesi, adil yargılanma ilkesi, kanuni hakim güvencesi, masumiyet karinesi ve hakimın tarafsızlığı ilkesi gibi temel ceza muhakemesi hukuku ilkeleri bakımından etraflı bir şekilde değerlendirilmiştir.²⁹⁹ Kararda, maddi gerçeğin araştırılmasının, ceza muhakemesinin temel görevi olduğu vurgulanmıştır.³⁰⁰ Mahkeme'ye göre, iddia pazarlığına ilişkin kanunun hükümleri değil, kanunun uygulanması Anayasa'ya aykırıdır. Mahkeme, konu hakkında yapılan bir ampirik çalışmaya atıfla, uygulamanın yasaya uygun davranmadığını vurgulamış; kanuni düzenlemeleri dikkate almayan uygulamacıların cezai yaptırımla karşılaşabileceklerine işaret etmiştir.³⁰¹ Böylece Anayasa Mahkemesi bu kararında, tarihinde ilk defa olmak üzere, hakimleri hem de kanunlara uymadıkları gerekçesiyle kınamıştır.³⁰² Bu noktada Mahkeme, sadece pazarlık neticesinde ortaya çıkan anlaşmanın değil, aynı zamanda anlaşmanın zeminini teşkil eden müzakerelerin aleni duruşmada yapılması ve bu usul işlemlerinin tutanak altına alınmasının üzerinde durmak suretiyle, gayri resmi pazarlık olgusunun önüne set çekmeye çalışmıştır.³⁰³ Esasen Mahkeme kararına da CMK m 257c hükmüne, temel bir paradoks yansımış görünmektedir. Kanuna göre, hakim hem yargılamayı kısaltmak üzere sanığın ikrarına binaen, delillerin ortaya konulması aşamasını atlayıp hüküm aşamasına geçebilecek; ancak aynı zamanda maddi gerçeği araştırma yükümlülüğü devam edecektir.³⁰⁴ Bu durum karşısında, bir taraftan maddi gerçeğin araştırılması ilkesi muhafaza edilirken, diğer taraftan faydacı bir yaklaşımla iddia pazarlığı gibi kurumların ihdas edilmesi, ceza muhakemesinin geleneksel ilkelerinin önem ve değerini yitirmesi tehlikesini beraberinde getirmektedir.³⁰⁵ Bu nedenle, öğretilerde bir görüşe göre, iddia pazarlığının daha sıkı şekil şartları ve şeffaflık kurallarına bağlanması, kurumun beraberinde getirdiği sorunları izale edemeyeceğinden, bu nedenle pazarlık usulünün yasaklanması daha yerinde olacaktır.³⁰⁶ Bununla birlikte, iddia pazarlığının kanunen yasaklanmasıyla bir sonuç elde edilemeyeceği ve yargının mevcut uygulamaya devam edeceği görüşünün daha ağır bastığı söylenebilir.³⁰⁷

²⁹⁸ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 596

²⁹⁹ Bu husustaki değerlendirmelerin tahlili için bkz Kindhäuser ve Schumann (n 17) 244, 245; Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 13-16.

³⁰⁰ BVerfG Urteil von 19.03.2013 – 2 BvR 2628/10, para 65.

³⁰¹ BVerfG Urteil von 19.03.2013 – 2 BvR 2628/10, para77, 78.

³⁰² Greco (n 2) 6.

³⁰³ Kleszczewski (n 58) 127; Greco (n 2) 3.

³⁰⁴ Weigend, *Verständigung in der Strafprozessordnung* (n 3) 832, 833; Greco (n 2) 6; Zehetgruber (n 46) 413, 414; Meyer-Göbner ve Schmitt (n 1) § 257c StPO kn 3; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 27; Sacher (n 40) 350.

³⁰⁵ Zabel (n 94) 110; ayrıca bkz Fezer (n 4) 181.

³⁰⁶ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 12.

³⁰⁷ Fezer (n 4) 185.

Mahkeme kararında, kanunda öngörülen usul ve esaslar dışında yürütülen gayri resmi pazarlıkların ise açıkça yasak olduğuna hükmetmiştir.³⁰⁸ Buna ilave olarak Mahkeme, kanun koyucuya da yasanın uygulamasını izleme ve iyileştirme yükümlüğü getirmiştir.³⁰⁹

Mahkeme kararında, hukuk devletinde uygulamanın hukuku değil, hukukun uygulamayı belirlediğinin altı çizilmiştir.³¹⁰ Mahkeme tarafından maddi gerçeğin araştırılması yükümlülüğünün, iddia pazarlığı bakımından da aynen geçerli olduğu yolundaki kabulü ise bu kurumun esas ihdas amacı olan delillerin değerlendirilmesi aşamasının kısaltılması işleviyle çeliştiğinden, yargılama gerçekliğini gözden kaçırdığı eleştirisine uğramıştır.³¹¹ Buna karşılık kuruma kökten karşı olan müellifler, Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kanunu iptal etmeyerek, Alman ceza muhakemesi hukukunun kurtarılmasını sağlayacak bir şansın kaçırıldığı gerekçesiyle kararı eleştirmiştir.³¹²

Mahkeme kararı, neredeyse tamamen bilgilendirme ve tutanak altına alma yükümlülüklerinin ihlali üzerine bina edilmiş, bu husustaki ihlaller mutlak bir temyiz sebebi olarak tavsif edilmiştir.³¹³ Benzer şekilde Mahkeme, sanığın ikrarını tetkik eden hakim salt soruşturma dosyasındaki verilerle yetinmemesi, bilakis dosyayı aleni ve sözlü duruşmada delillerin duruşmada toplanmasını talep etmiştir.

VII. Değerlendirme: Kurumun Mevcut Uygulamadaki Yeri ve Geleceğine İlişkin Görüşler

Anayasa Mahkemesi ayrıca kanun koyucudan bilhassa kurumun Anayasaya uygunluğunu temin eden CMK m 257c'de öngörülmüş koruma mekanizmalarının, ne derecede hayata geçirildiğinin araştırılmasını talep etmiştir. İddia pazarlığına ilişkin mevzuatın ne derecede hayata geçirildiğinin tespiti için ampirik yöntemin de kullanıldığı kapsamlı bir araştırma projesi 2020 yılında tamamlanmış ve sonuçları yayınlanmıştır.³¹⁴ Araştırma, saha araştırması anket yöntemiyle gerçekleştirilmiş, Tübingen Üniversitesi'nde gerçekleştirilen online ankete toplam 386 hakim, savcı ve avukat katılmıştır. Duesseldorf Üniversitesi'nde de online mülakat usulüyle 157 görüşme gerçekleştirilmiştir.³¹⁵ Yargının bu çalışmayla iş birliği yapmaması nedeniyle

³⁰⁸ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 596.

³⁰⁹ Stuckenberg (n 14) § 257c kn 19.

³¹⁰ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 856, 857; ayrıca bkz von Heintschel-Heinegg, *Verständigung im Strafverfahren* (n 65) kn 25.

³¹¹ Jahn, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 857.

³¹² Greco (n 2) 4.

³¹³ ibid 858, 859.

³¹⁴ Bu çalışma üç farklı Üniversiteden öğretim üyesi tarafından ampirik yöntemlerin de kullanılması suretiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan yöntemler hakkında bir tablo için bkz Altenhain, Jahn ve Kinzig (n 16) 16.

³¹⁵ Matthias Jahn, 'Zur Zukunft der Verständigung in Strafsachen', *Strafverteidiger Forum*, Sayı 2 Şubat 2021, 48-61, 48.

sonuçları bir ölçüde sınırlı bir temsil kabiliyetini haizdir.³¹⁶ Bununla birlikte, araştırmanın sonuçları günümüzde kurumun resmi ve gayri resmi uygulamalarını gözler önüne sermesi bakımından önem arz etmektedir.

Kuruma ilişkin kanuni düzenleme başlangıçta hatırı sayılır bir şekilde uygulanırken, günümüzde kuruma ilişkin kanuni düzenlenmenin uygulamadaki ağırlığı yine azalmıştır. Müellifler bu durumu, Alman Anayasa Mahkemesi'nin 2013 yılında verdiği karara bağlamaktadır. Gerçekten karardan önceki dönemde kurumun uygulama oranı sulh mahkemelerinde (*Amtsgericht*) %17,9, asliye mahkemelerinde (*Landgericht*) % 23 iken; 2017 yılına gelindiğinde, davaların sulh mahkemelerinde % 0,62, asliye mahkemelerinde %7,28'i CMK m 257c'nin uygulanmasıyla neticelenmiştir.³¹⁷ Zikredilen araştırmayı yürüten müelliflerden *Jahn*'a göre, bu oranlardaki düşüşün sebebi, kanuni düzenlemenin yetersiz ve eksik olması veya 2009 öncesi dönemde uygulamada pazarlığa konu edilen kanun yollarına gitmekten feragatin CMK m 302 f 1 hükmüyle yasaklanmış olması değildir. Müellife göre kuruma ilişkin tatbikattaki bu gerilemenin arkasında Anayasa Mahkemesi'nin 2013 tarihli kararında öngördüğü mahkemeye şeffaflık, sanığın bilgilendirilmesi ve tutanağa geçirme konularında getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinin, kurumu yargılamayı kısaltan işlevini törpülemiş olmasıdır.³¹⁸ Mevcut duruma rağmen resmi ve yasaklanmış olsa da gayri resmi pazarlık usullerinin, uygulama açısından vazgeçilmez bir konumda oldukları ifade edilmektedir.³¹⁹ Anayasa Mahkemesi kararından önceki dönemdeki istatistikler, bu kanıyı güçlendirmektedir. 2012 yılında hakim, savcı ve avukatlarla Kuzey Ren Vestfalya eyaletinde yapılan bir ankette, sulh mahkemesinde davaların %18'i, asliye mahkemelerinde ise %23'ü iddia pazarlığı usulüyle neticelendirildiği tespit edilmiştir. Buradan hareketle, hakkında iddianame düzenlenmiş çekişmeli davaların, birçoğunda muhakeme süjeleri arasındaki anlaşmayla neticelendirildiği değerlendirilmekteydi.³²⁰ Buna karşılık, 10 yıl öncesine kadar geçerli olan bu yargı artık günümüzdeki oranlar göz önüne alındığında, geçerliliğini yitirmiş görünmektedir.³²¹ Öğretide, mevcut durumun yalnızca 2009 yılındaki yasal düzenlemeye mal edilmemesi gerektiği ileri sürülmektedir. Öğretide *Jahn*, yukarıda zikredilen kapsamlı çalışmayı gerçekleştiren bilim insanlarından biri olmak vasfıyla, bu konuda önemli tespitler yapmıştır. Bunların başında hiç kuşkusuz, kurumun uygulamasına ilişkin bu pek de iç açıcı olmayan rakamların başlıca sebebi, uygulamanın bilhassa Anayasa Mahkemesi'nin 2013 yılındaki kararındaki şartları kabul etmekte zorlanmasıdır. Bilhassa sulh mahkemelerindeki dosya yükü nedeniyle, Anayasa Mahkemesi'nin kararındaki şekliyle yerine getirilmesi talep edilen şeffaflık, sanığa haklarının öğretilmesi ve tutanağa geçirme

³¹⁶ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 11.

³¹⁷ *Jahn, Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 851.

³¹⁸ *ibid* 851, 852.

³¹⁹ Beulke ve Swoboda (n 3) kn 594.

³²⁰ Weigend, *Neues zur Verständigung* (n 32) 204; *Jahn, 'Zur Zukunft der Verständigung'* (n 315) 48.

³²¹ *Jahn, 'Zur Zukunft der Verständigung'* (n 315) 48.

mükellefiyetleri bu mahkemeler tarafından yerine getirilmesi oldukça ağır şartlar olarak değerlendirmektedir. Gerçekten Anayasa Mahkemesi kararının uygulamaya yönelik açık bir uyarı niteliğindeki kararında, özellikle kuruma ilişkin kuralların oldukça sıkı bir şekilde tatbikini talep etmiştir. Anayasa Mahkemesi kararını müteakip, Federal Mahkeme'nin de çok sayıda ilk derece mahkemesi kararını iddia pazarlığındaki ihlaller nedeniyle bozması da uygulamanın bu kurumdan uzaklaşmasının nedenleri arasında yer almaktadır. Bu bozma kararlarında, şeffaflık ve tutanağa geçirme yükümlülüğünün ihlali nedeniyle bozulan kararların sayısında da bir artış gözlemlenmiştir.³²²

Bu noktada can alıcı sorulardan biri de hiç şüphesiz, bu pazarlık kurumuna ilişkin yasal düzenlemeleri uygulamayan mahkemelerin, artık gayri resmi pazarlıktan da vazgeçip vazgeçemedikleridir. Yukarıda zikredilen ampirik çalışma, bu konuda oldukça ilginç bulgulara ulaşmış görünmektedir. Buna göre, çalışma kapsamında kendisiyle mülakat gerçekleştirilen hakimlerin yarısı, avukatların ise %80'ninden fazlası, uygulamada gayri resmi pazarlık ve müzakereyle karşılaştıklarını beyan etmiştir.³²³ Buna ilave olarak, kendilerinin gayri resmi pazarlığa girip girmediği yolundaki soruya ise hakimlerin üçte biri olumlu cevap verirken, bu oran savcılarda yarıya çıkmış, avukatlarda ise yine yüzde seksenlerin üzerinde bir oran tespit edilmiştir.³²⁴ Bu oranlardan hareketle, Alman yargısının iddia pazarlığı kanununu dolanmak suretiyle, gayri resmi pazarlıkları sürdürdüğü neticesine ulaşılmaktadır.³²⁵ Buradan hareketle, özellikle sulh mahkemelerinde yaygın bir şekilde gayri resmi iddia pazarlıklarının gizli bir şekilde yapılmaya devam ettiği görülmektedir. Böylece, iddia pazarlığı kanununda öngörülen ve Anayasa Mahkemesi tarafından katı bir şekilde yorumlanan şeffaflık ve tutanak altına almaya ilişkin kurallar dikkate alınmaksızın, iddia pazarlığı uygulamaları sürmektedir.³²⁶

Gayri resmi pazarlıklar, en fazla sulh mahkemelerinde gerçekleşmektedir. Bu mahkemelerdeki, durumu izah eden en önemli unsur iş yükü baskısıdır. Bu nedenle, bu mahkemelerde maddi gerçeğin araştırılması ilkesinin tam manasıyla hayata geçirilmesi mümkün olmamaktadır. Bu noktada gündeme gelen temel mesele, bu mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve muhakemenin hızlandırılması bakımından CMK m 257c hükmünün uygun bir normatif çerçeve sunup sunmadığıdır.³²⁷ *Jahn*'a göre, CMK m 257c hükmünde öngörülen maddi gerçeğin araştırılması ilkesinin aynen geçerli olduğu yolundaki düzenleme, iddia pazarlığı kurumunun varlık amacıyla bağdaşmamaktadır. Zira, bu kuruma müracaat sebebi, muhakeme süjeleri tarafından

³²² ibid 49.

³²³ Altenhain, Jahn ve Kinzig (n 16) 235.

³²⁴ ibid 236.

³²⁵ Jahn, 'Zur Zukunft der Verständigung' (n 349) 51.

³²⁶ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 11.

³²⁷ Bu noktada, 2019 yılında ceza hukukçuları alternatif grubunun bu hükmün yerine bir kısaltmış yargılama modelinin yerini alacak bir tasarı çalışması yapıldığı zikredilmelidir. Önerilen model hakkında bkz Felix Bommer et al, 'Alternativ-Entwurf Abgekürzte Strafverfahren im Rechtsstaat (AE-ASR), Entwurf eines Arbeitskreises deutscher, österreichischer und schweizerischer Strafrechtslehrer (Arbeitskreis AE)' *Goldammer's Archiv für Strafrecht*, Vol. 166, 2019, 1-128, 1 vd.; önerilen modelin tenkidi için Jahn, 'Zur Zukunft der Verständigung' (n 349) 52; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 22.

uygun görülen hallerde çok uzun sürebilecek olan delillerin ortaya konulmasının, kısaltılması veya hiç gerçekleşmemesidir. Bu da eşyanın tabiatı gereği, maddi gerçeğin araştırılmasından feragat anlamına gelmektedir.

Anayasa Mahkemesi kararının bir sonucu da şeffaflık ve tutanağa geçirme yükümlülüklerine yapılan aşırı vurgu sonucunda, pazarlığın denetimi zor sahalarda yoğunlaşması olmuştur. Bunların başında, CMK m 153a, 154, 154a hükümlerinin uygulanması gelmektedir. Hatta, pazarlık usulüyle gerçekleştirilen ceza kararnameleri de söz konusudur. Bu nedenle kanun koyucunun, esasen gayrı resmi olarak uygulamada gelişen iddia pazarlığını kanuni disipline kavuşturma çabasının akim kaldığını söylemek abartı olmayacaktır. Bu noktada, Alman Anayasa Mahkemesi kararındaki amaçlananın aksine bir sonuç verdiği görülmektedir. *Jahn*'ın ifadesiyle, güneş ışığı en iyi dezenfektan olsa da her şeyin fazlası zarardır.³²⁸ Müellife göre, Anayasa Mahkemesi'nin sanığa haklarının öğretilmesine, bilgilendirilmesine, tutanak altına alınmasına ve belgelendirilmesine ilişkin hükümlerin neredeyse mutlak bozma sebebi olarak tavsif etmiş olması, hakimin hukuk yaratmasının sınırlarını zorlar niteliktedir. Bu nedenle kanun koyucuya, mutlak temyiz sebeplerini düzenleyen CMK 338 hükmünde değişikliğe gidilmesi suretiyle, bu konunun vuzuha kavuşturulması önerilmektedir.³²⁹

Kanuni düzenlemeye rağmen, hakimin üstü örtülü olarak hükmedeceği cezayı belirtmesi uygulaması ve kanun yoluna gitmekten feragat uygulaması da yukarıda ifade ettiğimiz üzere devam etmektedir.³³⁰ Genel olarak değerlendirildiğinde, uygulamanın kanun koyucunun düzenlemelerini fiilen dikkate almadan muhakemeyi sürdürdüğü görülmektedir. Bu noktada, iki ana tepki gündeme gelmektedir. Bir görüşe göre, adliyenin tabiri caizse disipline edilmesi için her türlü idari ve adli tedbir alınarak, hakimlerin yemin ettikleri şekilde hukuk ve kanuna uygun karar vermeleri sağlanmalıdır.³³¹ Bununla birlikte, kurumun yasaklanması gibi tedbirlerin, yukarıda arz edilen Alman ceza muhakemesinin yapısal özellikleri karşısında pek bir başarı şansının olmadığı görülmektedir.³³² Mevcut durum karşısında öğretilen Alman ceza hukukunun topyekûn bir reforma tabi tutulması yolunda görüşler ileri sürülmektedir.³³³ Bazı müellifler yeni bir ceza muhakemesi kanunu hazırlanarak mevcut sorunların çözülebileceği görüşündedir.³³⁴

³²⁸ Jahn, 'Zur Zukunft der Verständigung' (n 315) 55.

³²⁹ ibid 55; ayrıca bkz Beulke/Swoboda, kn 600.

³³⁰ Jahn, 'Zur Zukunft der Verständigung' (n 315) 55-57.

³³¹ Eski Federal Mahkeme başkanlarından Thomas Fischer bu noktada başı çekmektedir. İkrar pazarlığı kurumuna ödenen beri karşı olan müellife göre, muhakemenin süjelerinin baskı altına alınmasının önlenmesi suretiyle, bu nevi gayrı resmi pazarlıkların mutlak surette önüne geçilmelidir. Thomas Fischer, "Detlef dealt noch immer" Spiegel Panorama, 27.11.2020 (<https://www.spiegel.de/panorama/justiz/illegal-deals-und-absprachen-im-straftprozess-detlef-dealt-noch-immer-kolumne-a-7ebbc5e-7c18-4e0b-862c-02b6b1acc101>); benzer yönde görüş için bkz Walter (n 8) 186, 187.

³³² Greco (n 2) 11.

³³³ Fezer (n 4) 184, 185; Greco (n 2) 12; Walter (n 8) 186.

³³⁴ Bu husustaki görüşler hakkında bkz Weigend, *Verständigung in der Strafprozessordnung* (n 3) 847; Walter (n 8) 186; Stuckenberg (n 14) § 257c kn 22.

Bu husustaki diğer görüş ise Alman Anayasa Mahkemesi'nin 2013 tarihli kararının uygulama dengelerini bozduğu yönündedir. Kanun koyucu, gelinen noktada ya uygulama tarafından iddia pazarlığına ilişkin mevzuatın uygulama tarafından kenara itilmiş olmasına göz yumacak ya da mevcut durumun değişmesi için yasal düzenleme yapmak yoluna gidecektir. *Jahn*'a göre, Alman ceza muhakemesinde iddia pazarlığının esas sorunu, iddia pazarlığı kanunu değil, bilakis bu kanunun uygulama sahasını lüzumundan fazla daraltan Anayasa Mahkemesi'nin 2013 tarihli kararıdır. Bu yargıyı destekleyen bir husus da Anayasa Mahkemesi kararına kadar olan dönemde, kanun yolu denetiminde yüksek mahkemelerin içtihatlarında, ilk derece hakimine daha geniş bir hareket sahası sağlıyor olmasıydı. Bu noktada mahkemeler, ceza adaletinde yargının iş yükünün azaltılması mülahazalarıyla, şekli kurullarla hakimlerin hareket sahasını gereğinden fazla daraltmamaya gayret ediyorlardı. Anayasa Mahkemesi kararından sonra ise, içtihatlarda gözle görülür bir değişim yaşanmış, özellikle şeffaflık ve tutanağa geçirme hakkındaki şekli kurullar Anayasa Mahkemesi kararı doğrultusunda daha katı uygulanmaya başlanmıştır.³³⁵ Gerçekten, öğretilerde *Zabel*'in öngördüğü gibi, esasen normal muhakeme usulünün şekil şartlarının dışında daha rahat müzakere zemini sağlamak üzere uygulamada gelişen iddia pazarlığına ilişkin kanun hükümlerinde öngörülen çok sayıda detaylı düzenleme neticesinde, pazarlıklar yine kanun öncesi dönemde olduğu gibi yasalarda öngörülme-yen müzakere sahalarına göç etmiştir.³³⁶ Bu noktada kanun koyucuya düşen, ceza muhakemesinde umumi bir reform yapılınca-yaya kadar, bir takım kanuni düzenlemeler yoluna gitmektedir. Avusturyalı ceza hukukçusu *Soyer*'in yerinde tespitine göre Alman kanun koyucu, iddia pazarlığı konusundaki hukuk devleti bakımından ortaya çıkan mahzurları gidermek için kanuni düzenleme yapmış olması, bu alandaki sorunları reddetmek yerine çözüm iradesi gösterilmesi bakımından hatırı sayılır bir çaba teşkil etmektedir.³³⁷ Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi kararı sonrası dönemde, Alman ceza muhakemesi hukukunda, iddia pazarlığı kurumunun geleceğine dair tartışma yeniden başlamış görünmektedir.³³⁸

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışmaya ilişkin araştırma ve yazım, Alexander von Humboldt Vakfı tecrübeli bilim insanları bursuyla mümkün olmuştur. (*Der Text gehört zu einem Forschungsprojekt, das ich dank eines Stipendiums der Alexander von Humboldt Stiftung durchführen konnte. Ich bedanke mich Herrn Prof. Dr. Bernd Hecker für seine stetige Unterstützung und Gastfreundschaft.*)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: I received the Alexander von Humboldt Fellowship for experienced scholars, which made the research and writing of this article possible.

³³⁵ Ignor ve Wegner (n 6) § 257c StPO kn 10.

³³⁶ Zabel (n 94) 117.

³³⁷ Mütellif buradan hareketle ülkesinde de iddia pazarlığının vaktinde ve adil bir yasal bir düzenlemeye kavuşturulması gerektiği kanaatini de ortaya koymaktadır. *Soyer* (n 68) 436, 437.

³³⁸ *Jahn*, 'Zur Zukunft der Verständigung' (n 349) 61; *Jahn*, *Verständigung in der Hauptverhandlung* (n 5) 931, 932.

Bibliyografya/Bibliography

- Altenhain K, Jahn M ve Kinzig J, *Die Praxis der Verständigung im Strafprozess* (Nomos, Baden-Baden 2020).
- Beulke W ve Swoboda S, *Strafprozessrecht*, (16. Baskı, C.F. Müller, Heidelberg 2022).
- Bommer F, et al, 'Alternativ-Entwurf Abgekürzte Strafverfahren im Rechtsstaat (AE-ASR), *Entwurf eines Arbeitskreises deutscher, österreichischer und schweizerischer Strafrechtslehrer* (Arbeitskreis AE)' *Goldammer's Archiv für Strafrecht*, Vol 166, 2019, 1-128.
- Deal D, 'Der strafprozessuale Vergleich', *Strafverteidiger* (1982), Sayı 11, 545-552.
- Ekici Şahin M, 'Yargılamayı Hızlandıran bir Model Olarak Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Hüküm Anlaşması (§ 257c StPO)', *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl 2020, Cilt 1, 303-320.
- Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen (BGHSt), (50. Cilt, Carl Heymanns Verlag, Köln 2006) 40-64.
- Fezer G, 'Inquisitionsprozess ohne Ende? – Zur Struktur des neuen Verständigungsgesetzes-' *Neue Zeitschrift für Strafrecht* (2010) 177-185.
- Greco L, 'Fortgeleiteter Schmerz- Überlegungen zum Verhältnis von Prozessabsprache, Wahrheitsermittlung und Prozessstruktur', *Goldammer's Archiv für Strafrecht* (2016) 1-15.
- Heintschel-Heinegg B, 'Kapitel 33: Verständigung im Strafverfahren', in *Handbuch für den Staatsanwalt*, (Hrsg.) Helmut Vordermayer, Bernd von Heintschel-Heinegg, Robert Schnabl ve Wolfgang Beckstein, (7. Baskı, Wolters Kluwer, Köln 2023).
- Ignor A ve Wegner K, '§ 257c StPO', in *Strafprozessordnung Kommentar*, (Hrsg.) Helmut Satzger ve Wilhelm Schluckebier (5. Baskı, Wolters Kluwer, Köln 2023).
- Ignor A, 'Die gesetzliche Regelung der Verständigung im deutschen Strafverfahren' *Österreichisches Anwaltsblatt*, 2010/05, 238-242.
- Jahn M, 'Verständigung in der Hauptverhandlung', in *Handbuch des Strafrechts*, (Hrsg.) Eric Hilgendorf, Hans Kudlich ve Brian Valerius (Cilt 8, C. F. Müller 2022) 847-933.
- Jahn M, 'Zur Zukunft der Verständigung in Strafsachen', *Strafverteidiger Forum*, Sayı 2 Şubat 2021, 48-61.
- JoECKS W ve Jäger C, *Strafprozessordnung Studienkommentar* (5. Baskı, C. H. Beck, München 2022).
- Kindhäuser U ve Schumann KH, *Strafprozessrecht* (6. Baskı, Nomos, Baden-Baden 2022).
- Kleszczewski D, *Strafprozessrecht* (2. Baskı, Vahlen, Stuttgart 2013).
- Krey V ve Heinrich M, *Deutsches Strafverfahrensrecht* (2. Baskı, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 2019).
- Murmann U, *Prüfungswissen Strafprozessrecht* (5. Baskı, C. H. Beck, München 2022).
- Radtke H, 'Die Entwicklung der Absprachen im Strafverfahren', in *300 Jahre Oberlandesgericht Celle, Festschrift zum 300jährigen Jubiläum am 14. Oktober 2011*, (Hrsg.) Peter Götz von Olenhusen, (Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2011) 515-536.
- Rosenau H, 'Plea bargaining in deutschen Strafgerichtssälen: Die Rechtsvergleichung als Auslegungshilfe am Beispiel der Absprachen im Strafverfahren betrachtet' in *Strafrechtswissenschaft als Analyse und Konstruktion, Festschrift für Ingeborg Puppe zum 70. Geburtstag* (Duncker & Humblot, Berlin 2011) 1597-1628.
- Roxin C ve Schünemann B, *Strafverfahrensrecht* (30. Baskı, C. H. Beck, München 2022).

- Sacher M, *Die Hauptverhandlung als Forum der Wahrheit* (Duncker & Humblot, Berlin 2022).
- Schmitt B, in *Meyer-Goßner/Schmitt Strafprozessordnung*, ed. Bertram Schmitt ve Marcus Köhler, (65. Baskı, C.H. Beck, München 2022).
- Schroeder FC ve Verrel T, *Strafprozessrecht* (7. Baskı, C.H. Beck, München 2017).
- Schünemann B, 'Ein deutsches Requiem auf den Strafprozess des liberalen Rechtsstaates', *Zeitschrift für Rechtspolitik* (2009) (4), 104-107.
- Schünemann B, 'Urteilsabsprachen im Strafverfahren oder die Rückkehr des Rechtsstaats zum Tauschhandel' in: *Brücken bauen, Festschrift für Marcelo Sancinetti zum 70. Geburtstag*, (Hrsg.) Eric Hilgendorf, Marcelo D. Lerman ve Fernando J. Cordoba (Duncker & Humblot, Berlin 2020) 953-968.
- Schünemann B, 'Zur Entstehung des deutschen *plea bargaining*', in *Festschrift für Andreas Heldrich zum 70. Geburtstag*, (Hrsg.) Stephan Lorenz, Alexander Trunk, Horst Eidenmüller, Christiane Wendhehorst ve Johannes Adolff (C.H. Beck, München 2005) 1177-1195.
- Sinn A, 'Vom Deal zur Verständigung', in *Praxishandbuch zur Verständigung im Strafverfahren*, (Hrsg.) Arndt Sinn ve Christian Schöbbling (Springer, Berlin 2017) 1-17.
- Soyer R, 'Absprachen im Strafverfahren- eine gesetzliche Regelung tut not', in *Festschrift Roman Leitner*, (Hrsg.) Markus Achatz, Rainer Brandl ve Robert Kert (Linde Verlag, Wien 2022) 427-437.
- Stuckenberg C.F, in: Löwe/Rosenberg, § 257c StPO (Cilt 7 §§ 256-295, 27. Baskı, De Gruyter).
- Volk K ve Engländer A, *Grundkurs StPO* (9. Baskı, C.H. Beck, München 2018).
- Walter T, *Strafprozessrecht* (Mohr Siebeck, Tübingen 2020).
- Weigend T, 'Neues zur Verständigung im deutschen Strafverfahren?' in *Was wird aus der Hauptverhandlung? Quel avenir pour l'audience de jugement?* 4. Deutsch-französische Strafrechtstagung (Bonn University Press, Bonn 2014) Jocelyne Leblois-Happe /Carl-Friedrich Stuckenberg (Hrsg.), 199-219.
- Weigend T, 'Verständigung in der Strafprozessordnung - auf dem Weg zu einem neuen Verfahrensmodell', in *Festschrift für Manfred Maiwald zum 75. Geburtstag*, (Hrsg.) René Bloy, Martin Böse, Thomas Hillenkamp, Carsten Momsen und Peter Rackow (Duncker & Humblot, Berlin 2010) 829-848.
- Wohlens W, in *Systematischer Kommentar zur Strafprozessordnung* (Hrsg.) Jürgen Wolter (Cilt I, 5. Baskı, Carl Heymanns Verlag, Köln 2018).
- Yenisey F, 'Ceza Muhakemesi Sijelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürütüşüne Etkisi Sorunu' *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Yıl 2013, Cilt 19, Sayı 2, 453-469.
- Zabel B, *Die Ordnung des Strafrechts* (Mohr Siebeck, Tübingen 2017).
- Zehetgruber C, *Maßgebliche Aspekte des deutschen und kalifornischen Strafverfahrensrechts* (Duncker & Humblot, Berlin 2019).